CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Bulletin otevírá rozhovor s Marií Kmecovou, právničkou, která spoluvytvářela základy českého národního preventivního mechanismu a dnes působí jako viceprezidentka Evropského výboru pro zabránění mučení.

V části věnované mezinárodní trestní spravedlnosti se Barbora Bulánková vrací k případu Josepha Konyho, velitele ugandské Armády božího odporu. Mezinárodní trestní soud vydal zatykač už v roce 2005, ale řízení začíná až nyní.

Šimon Komár sleduje proces se švédskou firmou Lundin Energy, jejíž vedení čelí obvinění ze spoluúčasti na zločinech v Jižním Súdánu.

Evropský systém ochrany lidských práv přibližuje Caroline Bindačová skrze rozsudek ESLP ve věci *E.A. a AVFT proti Francii*, který posiluje povinnost států chránit oběti genderově podmíněného násilí.

Martin Plášek komentuje výsledky průzkumu o životě intersexuálních osob v Evropě.

V části věnované mezinárodní politice, byznysu a lidským právům se Anna Kateřina Ondráčková zaměřuje na situaci pamírské menšiny v Tádžikistánu, která čelí marginalizaci a represím.

Nga Thi Nguyen sleduje proměnu postojů evropských států ke konfliktu v Gaze – od podpory Izraele k výzvám k příměří.

Domácí dění reflektuje Jakub Dubják skrze nález Ústavního soudu ve věci střelby na FF UK, který posiluje standardy účinného vyšetřování.

Gabriela Tomečková rozebírá spory o politická uskupení a jejich vztah k volební klauzuli.

Anet Cermanová představuje novelu trestního zákoníku, která mění přístup k neplacení výživného.

Přejeme Vám inspirativní čtení a klidné podzimní dny.

Kolektiv Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma | 3

- Rozhovor pro Bulletin – Marie Kmecová 3

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 8

- Zaprášený případ Josepha Konyho 8
- Mezinárodní zločiny ve jménu zisku z obchodu s ropou? 11
- Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost 13

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 15

- Francie nedostála ochraně obětí sexualizovaného násilí 15
- Jaké je to být intersexální osobou v Evropě? 17
- Jak se v čase změnily reakce evropských lídrů na konflikt v Gaze 19

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 21

- Zapomenutý Pamír: menšina na okraji Tádžikistánu 21
- Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva 23

4) Česká republika a lidská práva | 25

- Tragická střelba na Filosofické fakultě UK – (téměř) dva roky poté 25
- Kde končí spolupráce a začíná obcházení zákona? 28
- Dekriminalizace neplacení výživného: změna, kterou přináší novela trestního zákoníku 30
- Aktuality české sekce 32

Monitoring lidskoprávních publikací 34
Redakce Bulletinu 35

Úvodní fotografie: Východ měsíce nad věznicí v Nuuku, zdroj: archiv Marie Kmecové. Upraveno: oříznutí.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci Blog naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci Akce se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například seznam letních škol, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Rozhovor pro Bulletin – Marie Kmecová

Pavel Doubek

Když v roce 2005 vznikalo nové oddělení dohledu Kanceláře veřejného ochránce práv, byla Marie Kmecová jednou z jeho prvních právniček. Následně „detenční" oddělení, známé též jako národní preventivní mechanismus (NPM), vedla a udávala tak směr prevenci před mučením a špatným zacházením na místech zbavení svobody. (Pozn.: Tam jsme nějaký čas pracovali společně.) V roce 2015 byla za Českou republiku zvolena do Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT), jehož je od roku 2025 první viceprezidentkou. V letošním roce též získala prestižní ocenění FLAMMA.

Marie Kmecová [1]

Marie, z doby svého působení u ombudsmana Tě již znám jako zkušenou „lidskoprávničku". Vědělas však už v době studií na brněnské právnické fakultě, že se chceš specializovat na lidská práva? Co Tě tehdy přivedlo k rozhodnutí začít profesní dráhu právě v Kanceláři veřejného ochránce práv?

Lidskoprávním směrem mě navedla až Kancelář (dnes Kancelář veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí), kam jsem po studiích nastoupila víceméně náhodou – prostě tehdy nabírali lidi na novou agendu. (Což je mimochodem v roce 2025 stále aktuální, mrkněte na sítě Kanceláře.) Bude to znít banálně, ale toužila jsem uplatnit právnické vzdělání způsobem užitečným společnosti a ve zbytku jsem byla otevřená.

Nahlížíš na problematiku lidských práv stejně jako v počátcích své právní kariéry před 20 lety? Jakým způsobem se Tvé vnímání lidských práv v čase proměnilo?

Před dvaceti lety jsem se s chutí ponořila do konkrétního úkolu, na kterém jsme pracovali – budovali jsme metodu našeho monitoringu, učili se standardy právní i jiné, trávili opravdu hodně času na cestách, v zařízeních a navazováním kontaktů, očichávali se s partnery v zahraničí. Až později byl čas víc o lidských právech číst a učit se, hlavně z judikatury ESLP a také z filosofie. Když jsem pak přišla do CPT, zjistila jsem, že ten mix terénní práce a studia mě dobře připravil, ale jestli chci chápat, proč se co děje ve Výboru ministrů Rady Evropy nebo v orgánech OSN, bude potřeba ještě něco dalšího.

O práci u ombudsmana

Jako právnička kanceláře ombudsmana jsi navštívila na sto zařízení, kde jsou lidé omezení na osobní svobodě. Věznice, psychiatrické nemocnice, zařízení pro děti apod. Pamatuješ si na nějaký moment z návštěvy zařízení, který se Ti vryl natrvalo do paměti, ať už v pozitivním či negativním slova smyslu?

Živých vzpomínek je opravdu hodně, i živých snů. Jasně si vzpomínám třeba na naše společné šetření v zařízení sociálních služeb pro seniory a lidi s duševní poruchou. Bylo tam toho moc špatně a potřebovali jsme neprůstřelná zjištění. Vrátili jsme se tam po pracovní době a zpovídali pečovatele, co byl sám na 50 klientů a byl úplně nový, na své snad třetí směně. Při rozdávání nočních léků se mu jednoho klienta nepodařilo probudit, na což uvedl, že to zkusí ráno. Až na naši intervenci, že ráno může být pozdě, pro pána zavolal rychlou. Když do pokoje klienta pronikli záchranáři a otevřeným oknem i zmatený netopýr, tak jsme raději vycouvali. (Konec byl šťastný – pána nakonec probudili.) Často si taky vzpomínám na konkrétní lidi, se kterými jsem v zařízeních mluvila. Já jsem od setkání s nimi zažila tolik zajímavých věcí a oni někteří sedí nadále v té stejné místnosti, na stejném vozíku či posteli. I po letech mě dojme jedna rehabilitační pracovnice, která mi ukázala, jak cvičí s malinkou holčičkou Vojtovu metodu; investovala do dítěte v zařízení spoustu energie

Existuje mnoho přístupů, jak definovat mučení a špatné zacházení. Jak Ty osobně těmto pojmům rozumíš?

Jsem v tom snad ve shodě s CPT nebo ESLP – chápu špatné zacházení jako kvalifikovaný, závažný zásah do integrity nebo důstojnosti člověka. Nemám ráda snižování nebo obcházení minimálního prahu závažnosti, který ESLP vyžaduje pro aplikovatelnost zákazu špatného zacházení na posuzovanou věc. Po mém soudu z dlouhodobého hlediska neposiluje ochranu obětí porušení práv, když se za mučení či špatné zacházení označuje kdejaká nesprávnost či nedůstojnost. Čas od času na to téma něco napíšu. Ještě zajímavější, a s větším potenciálem, mi ale připadá prevence špatného zacházení, totiž závazky státu přijímat pozitivní opatření k jeho předcházení.

V detenčních místech člověk potkává pohnuté lidské osudy, osamělost, strádání. Jak ses na návštěvy připravovala po mentální stránce? Vyvinula sis časem vlastní strategie, jak si zachovat odstup, a přitom neztratit empatii?

Zachovat si odstup v tu chvíli mi pomáhá vědomí úkolu: sebrat dobré informace, nepřehlédnout slona v místnosti, maximálně využít času a zdrojů návštěvy. S CPT jsme v terénu i 12 dní vkuse, od rána do večera buď sbíráme informace, nebo je vyhodnocujeme, víkendy se nedrží. To vyžaduje maximální nasazení. Odpružit zážitky je ale někdy opravdu těžké. Soucítíš kolikrát i s personálem a k těžkým věcem, které jsi vyjmenoval, patří i realita hrubosti a násilí všeho druhu a beznadějnost systémových problémů. Kancelář veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí nabízí svým pracovníkům supervizi. Pro mě bylo vždy důležité moct zážitky ventilovat s kolegy, nechat uplynout čas. „*Čas zhojí všechny rány, paní magistro*," dal mi nevyžádanou radu jeden odsouzený. Nemohu tu práci ale dělat pořád, a proto jsem od NPM odešla.

Co je podle Tebe nejzávažnějším či přetrvávajícím problémem českých detencí?

Problémy jsou v různých odvětvích různé. Ve vězeňství mi například připadá, že politici i úřady si zvykli na dlouhodobou přeplněnost a personální podstavy, které neumožňují rehabilitaci a restart vězňů. Nemluvě o materiálních podmínkách minulého století. Když nepoznáš realitu v zemích s dobrou praxí a přečteš si zprávy CPT z východní a jižní Evropy, můžeš nabýt dojmu, že je to v Česku normální. Ale není. Taky si například myslím, že Česká republika má zpoždění v systémových pojistkách v oblasti dlouhodobé ošetřovatelské péče. Násilí a zanedbávání v této oblasti je těžké rozkrývat a napravovat. Prevence je účinnější.

Za dobu Tvého působení v Kanceláři ses setkala se všemi čtyřmi českými ombudsmany, Otakarem Motejlem, Pavlem Varvařovským, Annou Šabatovou a Stanislavem Křečkem. Na kterého z nich nejlépe vzpomínáš?

Každý ombudsman měl k NPM agendě respekt. Ale Anna Šabatová vynikala znalostmi a vizí. Udržovalo nás to v dobrém, tvůrčím napětí, myslím.

Který moment ze své práce v kanceláři ombudsmana považuješ za nejzásadnější nebo přelomový?

Těžko pojmenovat moment, ale za ty roky vidím v Kanceláři obrovský posun k profesionalitě. Také texty, které ombudsman vydává, jsou lepší a srozumitelnější. Vždy nás velmi povzbudilo, když nám v nějaké kauze dal za pravdu soud (například rozsudek ESLP ve věci *V proti České*

republice, č. 26074/18, ze dne 7. prosince 2023, vychází z poznatků a hodnocení, na kterých jsem soustavně pracovala).

O práci v CPT

Nyní se posuňme na evropskou úroveň, ke Tvému členství v CPT. Můžeš pro naše čtenáře tuto instituci stručně popsat a přiblížit, jak konkrétně vypadá Tvůj podíl na její činnosti?

Výbor je orgán Rady Evropy, který byl zřízen Evropskou úmluvou o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1989 jako komplementární k Evropskému soudu pro lidská práva v oblasti ochrany před špatným zacházením, a to konkrétně na místech zbavení svobody, kde je riziko špatného zacházení zvlášť vysoké. Státy tehdy chtěly něco udělat pro to, aby zákaz mučení nezůstal jen na papíře. Zatímco ESLP je reaktivní a přináší hlavně individuální spravedlnost, výbor je orgán preventivní, primárně zaměřený na obecná opatření. Nástroje mu svěřené – provádění návštěv a vydávání zpráv pro vlády – umožňují získávat poznatky z první ruky z míst, odkud moc stížností do Štrasburku nechodí, a tlačit na vlády, aby plnily své závazky z čl. 3 Evropské úmluvy. Ta implementace závazků je sice nekončící proces a vidíme i období regresů, ale světe div se, vlády i po 35 letech s výborem spolupracují a až na výjimky nechávají zveřejnit zprávy z návštěv, byť jsou kolikrát super kritické. Je to opravdu unikátní. Krom toho zprávy výboru informují ESLP a stojí na nich řada odsuzujících rozsudků.

Výbor je sbor nezávislých expertů, po jednom z každého smluvního státu (místo za Ruskou federaci je už pár let neobsazeno, přičemž v srpnu se rozšířily zprávy o jejich záměru od úmluvy odstoupit). Právníci, lékaři, psychologové, kriminologové, policisté a další, akademici i praktici. S důležitou podporou profesionálního sekretariátu provádíme návštěvy zemí (zhruba 20 za rok) a v nich detenčních zařízení všeho druhu. Třikrát do roka se sejdeme a mimo jiné přijímáme zprávy z návštěv, které mezitím připraví jednotlivé delegace. Když je energie, poznatky zobecňujeme a přetavujeme ve standardy prevence špatného zacházení. Je to krásná směs investigativní a právní práce, na které mám s postupujícím časem větší podíl.

Jak vypadala Tvoje cesta do CPT a jak dlouho proces výběru trvá?

Členy volí Výbor ministrů Rady Evropy na čtyři roky. Je na vládě, aby zavčas předložila kandidát-

Marie Kmecová v předsednictvu CPT [2]

Marie Kmecová s irským kolegou CPT Markem Kellym [3]

ní listinu se třemi jmény, která projdou lustrování v Parlamentním shromáždění. Jde především o nezávislost a odbornou kompetenci kandidátů a genderovou vyváženost užšího výběru. Konkrétně v Česku se o to stará Ministerstvo zahraničí, ve spolupráci s Výborem proti mučení Rady vlády pro lidská práva. V době, kdy jsem se hlásila, se za mě postavila právě Kancelář. Ta cesta začala v NPM.

Jsou v rámci zemí Rady Evropy velké rozdíly ve špatném zacházení a podmínkách v detencích? A jaké vidíš rozdíly mezi přístupem ČR a jiných států k prevenci špatného zacházení?

Rozdíly jsou velké. V tradici dobrých i špatných postupů, v dostupných zdrojích, v kapacitách odborníků, v sociální realitě, korupci a bez významu nejsou ani zeměpisné podmínky. Například v posledních letech jsem navštívila hodně zařízení forenzní psychiatrie a došlo mi, jaký problém mají země, kde vůbec tuto odbornost neznají. Těžko pak lidem, kterým trestní soudy nařídí opatření typu ochranného léčení, zajišťují důstojné podmínky s nadějí na propuštění. Myslím, že Česká republika má tradici péče o veřejné statky a služby, které zahrnují i instituty nesoucí s sebou zbavení svobody. Často ale nevidím ambici rychleji se zlepšovat. Česko by se mohlo učit třeba od Slovinska nebo Finska. Tam také nejsou ze všech doporučení CPT nadšení, ale přístup tamních úřadů je dost často o hledání, jak by to šlo, a ne naopak.

Jsou státy, které navštěvujete, ochotné vás poslouchat? Setkala ses s výrazným odporem nebo ignorací ze strany navštívených států?

Můžeš se podívat, které státy mají nezveřejněné zprávy z návštěv, nebo si třeba projít zprávu z návštěvy míst cizinecké detence v Bulharsku v září 2024. Je to částečně o lidech – některý ministr chce ukázat sílu, tak se vůči výboru vymezuje, ale delegace, která přijede za dva roky, už se třeba setká se spolupracujícím přístupem. Nejčastěji státy problémy uznávají, ale selhávají v přijímání účinných opatření ke změně.

Co bylo dosud Tvou nejtěžší zkušeností během návštěv zařízení v zahraničí?

Zařízení pro lidi s psychosociálním postižením v Rumunsku, Srbsku či Albánii. Rozhovory s lidmi s velmi dlouhými tresty v Turecku. Z návštěvy

jiné nejmenované země mi vytanul zážitek, kdy jsem až fyzicky cítila animozitu personálu vůči nám, kontrolnímu orgánu; měla jsem pocit, že by i nechali vězně v riziku dokonat sebevraždu, jen aby mohli říct, že zemřel kvůli nám. Jako delegace jsme to ale zvládli.

Letos CPT publikovala zprávu o návštěvě ČR (dostupné zde). Jak tato zpráva pro ČR vyzněla? A je něco, co vás v této zprávě překvapilo?

Zpráva není překvapivá, protože v základních tématech (policejní detence, věznice) navazuje na dosavadní doporučení a komunikaci o nich. Téma ústavní výchovy se pak znovu otevírá nad návštěvou nijak problematického zařízení a na psychiatrie nebo do zařízení pro cizince tentokrát delegace nezavítala. Nepřekvapivé je bohužel i to, že v některých bodech je reakce České republiky zbytečně defenzivní. Abych ale o zprávě nemluvila tak abstraktně: CPT se sice sám nesetkal s případy policejního násilí (což je dobré), ale všímá si případů řešených před soudy. Upozorňuje na kritickou personální situaci ve vězeňském zdravotnictví i ohledně práce s vězni obecně. (V Praze se kvůli tomu muselo zavřít pracoviště zabezpečovací detence.) Výbor znovu připomíná, že nemáme kompletní právní úpravu léčby bez souhlasu. Dodávám, že člen CPT se nesmí jakkoli podílet na návštěvě své země ani na zprávě z ní.

V roce 2025 jsi byla zvolena první viceprezidentkou CPT. Co to pro Tebe znamená?

Kolegové mi dali důvěru. Je to velká čest a závazek, protože mám před očima řadu skvělých profesionálů, kteří nám výbor předali. Na výboru mi záleží a mám ráda multidisciplinaritu, která se tam praktikuje. Chci tu tradici udržovat. Ta funkce je pro mě samozřejmě i satisfakcí, za práci dovnitř výboru i na mnoha návštěvách.

Obecně o práci a lidských právech

Co je podle Tebe v současnosti největší hrozbou z hlediska dodržování lidských práv pro ČR (Evropu)? A co s tím můžeme dělat?

Na první otázku bohužel není těžké odpovědět. Populismus a nestabilita neumožňují práci vlád na projektech, které nejsou na první dobrou populární, ba co hůř, očerňování zranitelných lidí přináší politické body. Pak je tu dlouhodobé oslabování institucí, které mají jiné společenské poslání než přímou podporu materiálního prospěchu. A nejnověji hrubé útoky na hodnoty demokracie a právního státu hned v několika státech Evropy. Na druhou otázku babo raď. Myslím, že je potřeba neúnavně prezentovat témata lidských práv jako něco pro společnost prospěšného, co nás spojuje. A mluvit o solidaritě ve společnosti – jako o jejím pilíři, na kterém jsme všichni závislí.

Má podle Tebe česká společnost pochopení pro lidskoprávní agendu, nebo je třeba ji dál systematicky „vysvětlovat“?

Připadá mi, že hodně odborníků i lidí obecně se na lidskoprávní nároky „ježí“, ale když debatujeme o hodnotách, které jsou za nimi, tak se shoda najde. To je dobré, ale solidní a pozitivní povědomí o lidských právech je potřeba budovat. Určitě je to jeden z úkolů pro národní lidskoprávní instituci, kterou je od letošního roku veřejný ochránce práv.

Mohla bys vyjmenovat tři vlastnosti, které by měl člověk mít, aby z něho byl dobrý „lidskoprávník“?

Především by měl být dobrým právníkem. Dobří lidskoprávníci v mém okolí se pak vyznačují schopností spolupracovat a taky se umí přiblížit lidem, i těm s nějak obtížným chováním.

Náš bulletin čtou zejména studenti a začínající právníci, řada z nich jistě aspiruje na to stát se profíkem v lidskoprávním řemeslu. Jakou radu bys našim mladým čtenářům dala?

Hodně pracovat. A nevidět se hned na předních místech v nějaké slonovinové věži, jak se někdy přezdívá Evropskému soudu pro lidská práva. Když se ale něčemu věnuješ soustavně, plody se dostaví.

Fotografie

[1] Marie Kmecová, zdroj: archiv Marie Kmecové.

[2] Marie Kmecová v předsednictvu CPT, zdroj: archiv Marie Kmecové. Upraveno: oříznutí.

[3] Marie Kmecová s irským kolegou CPT Markem Kellym, zdroj: archiv Marie Kmecové. Upraveno: oříznutí.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Nikola Burdová a Klára Popelková

Zaprášený případ Josepha Konyho

Barbora Bulánková

Před Mezinárodním trestním soudem stanul případ Josepha Konyho, ugandského velitele, pod jehož vedením vznikla nechvalně známá povstalecká skupina Armáda božího odporu. Přestože zatykač na něj vydal Mezinárodní trestní soud už v roce 2005, k soudnímu řízení se případ dostává až nyní – po dvou dekádách. Co soudu trvalo tak dlouho? Proč se kauza objevuje v době, kdy soud řeší i mnohem aktuálnější konflikty? A jak na to reaguje ugandská společnost?

Obávaný Joseph Kony

Joseph Kony a jeho Armáda božího odporu (Lord's Resistance Army, LRA) patří k nejtemnějším kapitolám moderních dějin východní Afriky. Za dobu svého působení za sebou Kony i celá LRA zanechali mnoho zničených vesnic, nespočet obětí a celou generaci dětí poznamenaných únosy, násilím a zotročováním.

Hrůzy páchané na civilním obyvatelstvu zanechaly hluboké rány nejen na jednotlivcích, ale i samotné ugandské společnosti, která se s jejich následky potýká dodnes. Po dvaceti letech beztrestnosti se nyní jméno Josepha Konyho opět objevuje před Mezinárodním trestním soudem (MTS).

Kony a Armáda božího odporu

LRA vznikla pod vedením Konyho na konci 80. let v severní Ugandě. Kony původně její ideologii prezentoval jako nábožensko-politický boj proti ugandské vládě s cílem ochránit ohrožení kmenové identity a založit teokratický stát. V praxi se však organizace proslavila zejména svými brutálními praktikami jako únosy dětí, sexuálním otroctvím, mučením civilistů a masakry vesnic.

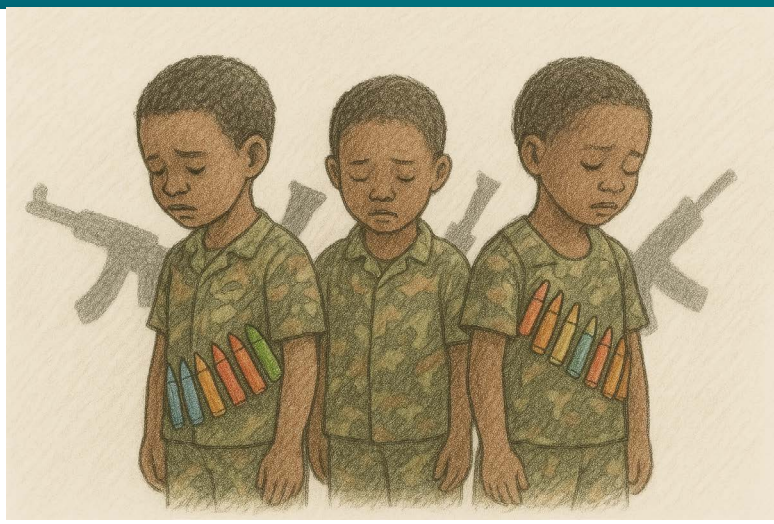

Pod vedením Konyho byly do armády odvedeny desítky tisíc dětí [1]

Za zločiny LRA bylo stíháno několik jejích členů, mezi nejznámější patří například případ Dominica Ongwena, který byl původně dětským vojákem a následně velitelem LRA, přičemž byl za spáchané zločiny odsouzen MTS (podrobnosti k jeho případu viz Bulletin duben 2025, s. 13 či Bulletin červen 2021, s. 8).

Do pozornosti MTS se dostali ale i další představitelé LRA, na které byly v roce 2005 vydány zatykače. Jmenovitě šlo o Raska Lukwiyu, třetího nejvyššího představitel LRA, Okota Odhiamba, který má dle slov bývalých členů LRA na svědomí nejvíce obětí, nebo Vincenta Ottiho, proti němuž bylo řízení zastaveno v roce 2023, jelikož je s největší pravděpodobností po smrti.

Dlouhá cesta k soudu

MTS vydal na Konyho zatykač rovněž již v roce 2005, avšak navzdory rozsahu zločinů zůstával vůdce LRA po dvě desetiletí mimo dosah spravedlnosti. Přestože ugandská armáda i regionální jednotky opakovaně podnikaly vojenské operace proti LRA, Kony se vždy dokázal vyhnout dopadení (nejprve úkrytem na severu Ugandy, poté ústupem do odlehlých oblastí Jižního Súdánu,

Středoafrické republiky a Demokratické republiky Kongo). V důsledku toho se postupně začala ozývat kritika, že mezinárodní spravedlnost reagovala příliš pomalu a že roky nečinnosti podkopaly důvěru obětí i společnosti.

Ačkoliv se případ opět dostal před MTS, otázkou, je, zda se tam dostane i samotný Kony. Ten totiž prozatím před MTS fyzicky nestanul a jeho přítomnost byla nahrazena procesními podáními. Oběti se tak sice po letech dočkaly mezinárodní pozornosti, ale dosud stále nedošlo ke skutečné konfrontaci s pachatelem. Otázkou je, zda k této konfrontaci vůbec někdy dojde, jelikož není jisté ani to, zda je Kony stále naživu.

Postup před MTS

Joseph Kony je podezřelý z několika zločinů proti lidskosti (příkladem lze uvést vraždu, zotročování či nucené těhotenství) i válečných zločinů (mimo vraždu například mučení, různé zločiny proti civilnímu obyvatelstvu nebo odvody či nábor dětí do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích) [1]. Výše zmíněné činy měl Kony spáchat v letech 2003 a 2004 v severní Ugandě.

Teprve nyní, po dvou desetiletích, se MTS znovu zabývá Konyho případem. Dne 10. září 2025 bylo ukončeno slyšení o potvrzení obvinění, které probíhalo před třetím přípravným senátem MTS za přítomnosti zástupce Konyho. Slyšení slouží k tomu, aby soudci rozhodli, zda existují dostatečné důkazy pro to se domnívat, že podezřelý spáchal každý z trestných činů, a zda případ může pokračovat do další fáze řízení: hlavního líčení. Senát musí do 60 dnů ode dne ukončení slyšení vydat písemné prohlášení.

V praxi LRA nebylo motivováno jednotlivou náboženskou nebo politickou agendou jako spíše kultem vytvořeným okolo osobnosti Konyho [2]

Senát následně může potvrdit obvinění, u nichž shledal dostatečné důkazy, a zahájit hlavní líčení. Takový postup by ale dle Římského statutu vyžadoval přítomnost Konyho před MTS [2]. Dále může odmítnout potvrdit obvinění, u nichž shledal nedostatečné důkazy, a zastavit řízení proti Konymu; případně odročit jednání a požádat žalobce o doplňující úkony [3].

Co na to ugandská společnost

Reakce ugandské společnosti na zahájení procesu s Konym jsou značně nesourodé. Na jedné straně přetrvávají hluboké rány způsobené několikaletým násilím páchaným LRA, které v paměti obětí i širší veřejnosti stále vyvolávají jistě bolestné vzpomínky na způsobené utrpení.

Pro část přeživších a jejich rodin představuje už jen samotný fakt, že se Kony ocitl před soudem, určitou formu zadostiučinění a uznání jejich bolesti. Na druhou stranu pro část obyvatelstva proces představuje naopak pomyslné rýpání do již hojících se ran a nepřináší kromě nepříjemného připomínání prožitého utrpení žádnou přidanou hodnotu.

Současně vyvstává otázka, zda proces vedený v Haagu s obžalovaným, který se dlouhodobě ukrývá a zatím fyzicky nestanul před soudem, vůbec může naplnit očekávání spravedlnosti. Proces lze také vnímat značně symbolicky, jelikož nepřináší bezprostřední řešení problémů každodenního života v postižených regionech. Tento rozpor mezi touhou po uznání utrpení a skepsí k reálnému přínosu soudního řízení ilustruje složitý vztah ugandské společnosti k otázce spravedlnosti a smíření se s bolestivou a krvavou historií.

Závěr

Případ Josepha Konyho ukazuje na jedné straně brutalitu a zdrcující dopady činů LRA na celé generace obyvatel severní Ugandy, na druhé pak mimořádně složitou a zdlouhavou cestu k mezinárodní spravedlnosti.

Situaci má rozhodně smysl dále sledovat, a to nejen kvůli samotnému Konymu, ale především proto, že připomíná, jak dlouho může mezinárodní spravedlnost mlčet, než se k některým případům dostane. Ačkoliv je totiž Konyho kauza nepochybně důležitá, je otázkou, proč se dostává do popředí právě v době, kdy MTS čelí jiným naléhavým a aktuálním konfliktům. Lze se ptát, zda nejde spíše o snahu ukázat aktivitu v případu, který byl roky odkládán než o skutečný posun směrem k řešení utrpení obětí.

Tento kontrast mezi dlouhodobou nečinností a náhlým oživením řízení tak může působit značně ambivalentně. Na jednu stranu jde o symbolickou satisfakci, na druhou stranu to vyvolává otázku, zda MTS umí určovat priority a reagovat na bezprostřední potřeby mezinárodní spravedlnosti. Jak to ale dopadne, teprve uvidíme.

Poznámky

[1] Výčet uvedených činů není konečný a vychází z článků 7 a 8 Římského statutu.

[2] MTS obecně vždy požaduje, aby byl obviněný přítomen hlavnímu líčení (tzv. nemožnost řízení *in absentia*). Tento postup vyplývá přímo z Římského statutu, konkrétně čl. 63 odst. 1.

[3] Například aby předložil další důkazy, provedl další vyšetřování nebo změnil obvinění. Obhajoba a žalobce nemohou proti tomuto rozhodnutí přímo podat odvolání, ale mohou požádat senát o povolení k podání odvolání.

Zdroje

International Criminal Court. (2025, září 12). *ICC concludes confirmation of charges hearing in the Kony case*. Získáno z https://www.icc-cpi.int/news/icc-concludes-confirmation-charges-hearing-kony-case.

International Criminal Court. (2025). *Question and answers: Confirmation of charges hearing (ICC-02/04-01/05)*. Získáno z https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2025-09/qa-kony-coc-eng.pdf.

International Criminal Court. (2023). *Pre-Trial Chamber II – lesser redacted version of "Warrant of Arrest / Notification" (CR2023_00847)*. Získáno z https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2023_00847.PDF.

International Criminal Court. *Kony case: The Prosecutor v. Joseph Kony*. Získáno z https://www.icc-cpi.int/uganda/kony.

JusticeInfo. (2025). *Kony: Are you there?* Získáno z https://www.justiceinfo.net/en/149520-kony-are-you-there.html.

Kersten, M. (2025, září 11). *Is this justice? Prosecuting the ghost of Joseph Kony at the International Criminal Court* [příspěvek na blogu]. Justice in Conflict. Získáno z https://justiceinconflict.org/2025/09/11/is-this-justice-prosecuting-the-ghost-of-joseph-kony-at-the-international-criminal-court/.

Matsiko, G. (2025, září 11). *They think it's Kony's trial*. JusticeInfo. Získáno z https://www.justiceinfo.net/en/149659-they-think-its-kony-trial.html.

Organizace spojených národů. (2022). *Římský statut*. Dostupné z https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/04/Rimsky-statut.pdf.

The Guardian. (2025, září 9). *Joseph Kony case in The Hague begins with accounts of alleged atrocities*. Získáno z https://www.theguardian.com/world/2025/sep/09/joseph-kony-icc-hearing-the-hague-alleged-atrocities.

Fotografie

[1] Pod vedením Konyho byly do armády odvedeny desítky tisíc dětí, autor: generováno pomocí ChatGPT 5 podle předlohy Barbory Bulánkové, 28. 9. 2025.

[2] V praxi LRA nebylo motivováno jednotlivou náboženskou nebo politickou agendou jako spíše kultem vytvořeným okolo osobnosti Konyho, autor: generováno pomocí ChatGPT 5 podle předlohy Barbory Bulánkové, 28. 9. 2025.

Mezinárodní zločiny ve jménu zisku z obchodu s ropou?

Šimon Komár

Na jaře roku 2026 by měl skončit trestní proces vedený ve Švédsku proti Alexandrovi Schneiterovi, Ianu Lundinovi a ropné společnosti Lundin Energy. Dva vrcholní představitelé společnosti jsou obviněni ze spoluúčasti na mezinárodních zločinech, které se měly odehrát na území dnešního Jižního Súdánu. Jak souvisí válečný konflikt v Súdánu se švédskou ropnou společností? Z jakých trestných činů jsou oba muži, i celá společnost Lundin Energy, obviněni? A co to může znamenat do budoucnosti?

Nezávislý Sudán byl již od svého vzniku v roce 1956 zmítán mnohými nepokoji. Až do roku 2005 zde přerušovaně, téměř 60 let, probíhala občanská válka, při níž zemřelo přibližně dva miliony lidí. V letech 1983–2005 zde probíhala druhá, velmi krvavá fáze konfliktu mezi súdánskou vládou a Súdánskou lidovou osvobozeneckou armádou. Konflikt v Súdánu se v čase proměňoval a v proměnlivé podobě bohužel trvá dodnes.

V roce 1997 vytvořily společnosti Lundin Petroleum AB (Švédsko), Petronas (Malajsie) a OMV Exploration (Rakousko) za účelem těžby súdanské ropy v oblasti zvané Blok 5A konsorcium. Tato oblast byla dějištěm brutálních bojů, a to zejména v souvislosti se zdejším ropným bohatstvím. Během těchto bojů bylo podle zprávy Evropské koalice pro ropu v Súdánu (ECOS) spácháno množství zločinů podle mezinárodního práva. Zločiny měly páchat obě strany konfliktu a zahrnovaly například úmyslné útoky na civilní obyvatelstvo, rabování, znásilňování, nucené vysídlování, využívání dětských vojáků a další.

Švédské soudy dnes prošetřují možné napojení představitelů společnosti Lundin Energy (dřívější Lundin Petroleum) na skupiny páchající tyto činy.

Trestní řízení vedené proti společnosti Lundin a jejím představitelům

Zpráva ECOS tvrdí, že výše zmíněné konsorcium se na některých těchto mezinárodních zločinech podílelo. Mělo se tak dít zejména poskytováním infrastruktury a materiální a finanční podpory armádě súdánské vlády, která některé tyto činy páchala. Konkrétně šlo například o rekonstrukci vojenských letišť nebo materiální zásobování armády. To vše se dělo v zájmu udržení možnosti těžby ropy v oblasti 5A, což bylo také neskrývanou motivací súdánské vlády. Ve veřejném prostoru se pak objevilo video, na kterém byl natočen tehdejší předseda představenstva společnosti Lundin Energy Ian Lundin vedle dětských vojáků při návštěvě této oblasti.

Švédská prokuratura proto v reakci na vydání výše zmíněné zprávy zahájila v roce 2010 předběžné vyšetřování společnosti Lundin Energy a jejich představitelů v souvislosti s porušováním mezinárodního práva v letech 1997–2003 v súdánských těžebních oblastech.

V roce 2018 švédské státní zastupitelství dalo zelenou stíhání Iana Lundina a Alexandera Schneitera. Druhý zmiňovaný je přitom občanem Švýcarska a švédské úřady si proto musely vyžádat souhlas švýcarských státních orgánů s jeho stíháním. V roce 2021 byli oba muži formálně obviněni. Soudní fáze případu Lundin začala v roce 2023 a konec je naplánován na rok 2026. Ian Lundin, Alexandr Schneiter i celá společnost Lundin Energy jakoukoliv vinu popírají. To vyplývá také z webových stránek společnosti. Oběma mužům hrozí trest až doživotního odnětí svobody.

I právnické osoby mohou nést odpovědnost za zločiny podle mezinárodního práva

Kromě dvou představitelů společnosti je stíhána také samotná společnost Lundin Energy, tudíž i té hrozí sankce. Koncept trestní odpovědnosti právnických osob za zločiny podle mezinárodního práva je využíván poměrně zřídka, což činí případ Lundin velmi zajímavým. Švédský prokurátor navíc navrhl zabavení odhadovaných výnosů z trestné činnosti společnosti. I tento přístup je průlomový a může přinést nové nahlížení na trestání nadnárodních společností za zločiny podle mezinárodního práva.

Skutečnost, že je vyšetřování podrobena a k odpovědnosti hnána také samotná společnost, se může stát významným signálem ostatním nadnárodním společnostem v tom smyslu, že mezinárodní společenství nepřipustí beztrestnost nejen fyzických, ale i právnických osob. Mnozí komentátoři a právní analytici mluví o tom, že tento případ má potenciál posílit odpovědnost právnických osob za jejich zapojení do zločinů podle mezinárodního práva spáchaných v zahraničí. Jak případ Lundin dopadne a bude-li vůbec vina společnosti prokázána, však ukáže až čas.

Zdroje

Business and Human rights resource centre. Lundin energy lawsuit (re complicity in war crimes, Sudan). *business-humanrights*. Získáno z: https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/lundin-petroleum-lawsuit-re-complicity-war-crimes-sudan/.

Ingeson M., Kather L. A. (listopad, 2018). The road less traveled: How corporate directors could be held individually liable in sweden for corporate atrocity crimes abroad. *Ejiltalk*. Získáno z: https://www.ejiltalk.org/the-road-less-traveled-how-corporate-directors-could-be-held-individually-liable-in-sweden-for-corporate-atrocity-crimes-abroad/.

PAX. (červenec, 2023). The significance of the Lundin trial. *Unpaid Debt*. Získáno z: https://unpaiddebt.org/the-significance-of-the-lundin-trial/.

Riello V., Furtwengler L. (září, 2021). Corporate criminal liability for international crimes: France and Sweden are poised to take a historic steps forwards. *Just security*. Získáno z: https://www.justsecurity.org/78097/corporate-criminal-liability-for-human-rights-violations-france-and-sweden-are-poised-to-take-historic-steps-forward/.

Roudincová K. (září, 2016). Konflikt v jižním Súdánu: Příčiny a možnost řešení. *Ústav mezinárodních vztahů*. Získáno z: https://www.iir.cz/konflikt-v-jiznim-sudanu-priciny-a-moznosti-reseni.

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost

Tereza Hladíková

Jednání o zločinu agrese

Mezinárodní trestní soud (MTS) má v současnosti jen omezené možnosti, jak stíhat zločin agrese.[1] Na červencovém zasedání v New Yorku se členské státy Římského statutu neshodly na přijetí reformního návrhu, který měl odstranit jurisdikční mezery. Návrh na posílení pravomocí soudu podporovala většina států i občanská společnost, ale menší, avšak vlivná skupina – Francie, Velká Británie, Kanada, Japonsko a Nový Zéland – ho zablokovala. Výsledkem zasedání je tudíž kompromis, který určil, že v roce 2029 má proběhnout další zvláštní zasedání.

MTS již dnes soudí tři hlavní kategorie mezinárodních zločinů: genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. MTS má pravomoc stíhat tyto zločiny, pakliže je páchá státní příslušník daného členského státu nebo jsou páchány na jeho území. Jen u agrese platí zvláštní omezení – soud nemůže zasáhnout, pokud se nejedná na obou stranách o členské státy. Proto MTS nemůže vyšetřovat ruský útok na Ukrajinu. Samotný MTS může v současnosti stíhat jen jednotlivé válečné zločiny, jako jsou například útoky na civilisty.

Zastánci reformy tvrdí, že tyto mezery podkopávají spravedlnost a umožňují velmocím vyhnout se odpovědnosti. Kritici naopak argumentují, že přílišné posílení pravomocí MTS by mohlo zasáhnout i jejich vlastní politické vedení. Do diskuse se zapojily i USA a Čína jako pozorovatelé a oba státy návrh odmítly; USA navíc přímo pohrozily diplomatickými a právními kroky proti rozšíření pravomocí soudu.

Prodlužování soudního procesu s Rodrigo Dutertem

Případ bývalého prezidenta Filipín Rodriga Duterteho, který čelí obviněním ze zločinů proti lidskosti, byl v září 2025 odložen. Podle prokuratury

Speciální jednání členských států o zločinu agrese [1]

nese Duterte odpovědnost zejména za vraždy, ale i za mučení a znásilnění, údajně spáchané v rámci tzv. války proti drogám a dalších represí v letech 2011–2019.

Dne 10. února 2025 požádal žalobce MTS o vydání zatykače. Přípravný senát Soudu posoudil předložené důkazy a dospěl k závěru, že existují rozumné důvody se domnívat, že Duterte je individuálně odpovědný jako nepřímý spolupachatel za zločiny proti lidskosti, konkrétně zločin vraždy. Na základě toho vydal v březnu 2025 tajný zatykač, který byl ještě ve stejném měsíci zveřejněn. Krátce poté Duterteho zatkly filipínské úřady a předaly ho MTS.

Další klíčovou fází je potvrzení obvinění.[2] Toto slyšení bylo původně naplánováno na září, soud však rozhodl o jeho odkladu. Obhajoba totiž tvrdila, že Duterte není zdravotně způsobilý stanout před soudem a požádala o odročení. Většina soudců souhlasila s tím, že je třeba nejprve tuto námitku posoudit, a proto slyšení odložili na neurčito. Jakmile bude rozhodnuto o způsobilosti obžalovaného, bude stanoven nový termín. Jediná proti byla soudkyně María del Socorro Flores Liera, která uvedla, že se mělo pokračovat bez zbytečného zdržování.

Poznámky

[1] Zločin agrese lze definovat následovně: „Zločin agrese znamená plánování, přípravu, zahájení nebo provedení útočného činu, který svým charakterem, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty OSN, a to osobou v postavení, které jí

V Haagu začíná 20. zasedání Shromáždění smluvních stran [2]

umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce."

[2] Účelem slyšení o potvrzení obvinění je určit, zda existují dostatečné důkazy k tomu, aby bylo možné dospět k závěru, že existují podstatné důvody se domnívat, že dotyčná osoba spáchala každý z trestných činů, které jí jsou kladeny za vinu. Pokud je jedna nebo více obžalob potvrzena, případ bude postoupen projednacímu senátu, který povede hlavní líčení.

Zdroje

Bardelle A. (2025). A Historic Chance Missed: Harmonization of the ICC's Jurisdiction over the Crime of Aggression Delayed Once More. *OpinioJuris*. Získáno z: https://opiniojuris.org/2025/07/25/a-historic-chance-missed-harmonization-of-the-iccs-jurisdiction-over-the-crime-of-aggression-delayed-once-more/.

Gevorgyan M. (2025). How the ICC Assembly of States Parties Failed Small States: A Neorealist Reading of the Crime of Aggression Reform Stalemate. *EJIL: Talk!* Získáno z: https://www.ejiltalk.org/how-the-icc-assembly-of-states-parties-failed-small-states-a-neorealist-reading-of-the-crime-of-aggression-reform-stalemate/.

International Criminal Court. (2025). Assembly of States Parties held a three-day special session on the review of amendments of the crime of aggression. Získáno z: https://www.icc-cpi.int/news/assembly-states-parties-held-three-day-special-session-review-amendments-crime-aggression.

International Criminal Court. (2025). Duterte case: hearing on the confirmation of charges postponed. Získáno z: https://www.icc-cpi.int/news/duterte-case-hearing-confirmation-charges-postponed.

Fotografie

[1] Speciální jednání členských států o zločinu agrese. Special session of the Assembly of States Parties on the review of the amendments on the crime of aggression. autor: ICC-CPI, 9. července 2025, zdroj: ICC-CPI .

[2] V Haagu začíná 20. zasedání Shromáždění smluvních stran. 20th session of the Assembly of States Parties opens in The Hague. autor: ICC-CPI, 9. července 2025, zdroj: ICC-CPI.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat a Natálie Dřínovská

Francie nedostála ochraně obětí sexualizovaného násilí

Caroline Bindačová

Evropský soud pro lidská práva v rozsudku *E.A.* a *AVFT* proti Francii ze 4. září 2025 shledal, že Francie porušila články 3 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Případ se týká ženy, která byla vystavena sexuálnímu nátlaku a psychické manipulaci ze strany svého nadřízeného. Rozsudek posiluje standardy pro státy, pokud jde o jejich povinnost chránit oběti sexualizovaného a genderově podmíněného násilí a zajistit jim spravedlnost.

Z pracovního snu do psychické krize

E.A. nastoupila v roce 2010 na pozici asistentky farmaceuta do nemocnice, kde vedoucím oddělení byl K.B. Pracovala zde na smlouvu na dobu určitou, která jí měla otevřít cestu k vedoucímu postavení.

E.A. a K.B. spolu vedli vztah, který se postupně vyvinul do podoby silně nerovného uspořádání. K.B. po ní požadoval, aby přijala roli "podřízené", zatímco on sám vystupoval jako "majitel". V rámci takzvaného smluvního ujednání, které jí předložil a které se obrazně označovalo jako "smlouva mezi pánem a jeho psem", měl určovat nejen průběh jejich intimního života, ale také některé aspekty jejího každodenního chování.

E.A. popsala, že se cítila svázána nejen emocionálně, ale i psychologicky, protože věděla, že odmítnutí by mohlo mít zásadní důsledky pro její pracovní postavení. Byla tedy v situaci, kdy její profesní budoucnost do značné míry závisela na rozhodnutí a hodnocení jejího nadřízeného.

V červnu 2013 se psychický stav stěžovatelky dramaticky zhoršil a byla nucena nastoupit na pracovní neschopnost. Krátce poté byla hospitalizována na psychiatrickém oddělení. Své přímé nadřízené se svěřila, že s vedoucím oddělení udržuje intimní vztah, který je však pro ni spíše zdrojem úzkosti a psychických potíží. Popsala ho jako vztah, v němž je ovládána a v němž jsou přítomny sadomasochistické praktiky, které vnímala jako vynucené.

Nemocnice celou věc oznámila státnímu zastupitelství a K.B. byl krátce nato dočasně zbaven své funkce a později propuštěn. Přesto E.A. a nevládní organizace Evropské sdružení proti násilí na ženách v práci (Association européenne contre les violences faites aux femmes au travail, zkr. AVFT) tvrdily, že reakce státu nebyla dostatečná. Podle nich bylo vyšetřování povrchní, nebralo v úvahu psychickou zranitelnost oběti a vystavilo ji dalšímu traumatu a sekundární viktimizaci, protože musela opakovaně vypovídat o intimních detailech.

Jak případ viděl soud ve Štrasburku

Evropský soud pro lidská práva (ESLP) se případem zabýval z pohledu dvou základních práv zaručených Úmluvou: zákazu nelidského a ponižujícího zacházení (článek 3) a práva na soukromý život (článek 8). Podle ESLP Francie nedostála svým povinnostem.

Francie se podle ESLP provinila především tím, že neprovedla účinné a důkladné vyšetřování tvrzení stěžovatelky, čímž jí neposkytla dostatečnou ochranu před nelidským a ponižujícím zacházením. Francouzské orgány nevyužily všechny možnosti, jak objasnit, co se skutečně stalo, a jak zajistit, aby E.A. měla přístup k účinné ochraně. Namísto aby vytvořily prostředí, v němž by mohla bezpečně a svobodně vypovídat, vystavily ji opakovanému výslechu a sekundární viktimizaci.

ESLP zároveň konstatoval, že francouzská právní úprava nepostihuje dostatečně situace, kdy k sexuálnímu aktu dojde bez skutečného svobodného

souhlasu, ale bez použití fyzického násilí. Nedostatky v právním rámci i v samotném vyšetřování proto podle ESLP představovaly porušení povinností, které stát má vůči obětem sexuálního a genderově podmíněného násilí.

Poselství rozsudku: stát musí jednat aktivně

Rozhodnutí ESLP potvrzuje, že povinnost státu nekončí u přijetí zákonů, které kriminalizují sexualizované a genderově podmíněné násilí. Tyto zákony musí být také účinně uplatňovány v praxi. Stát musí být schopen poskytnout reálnou ochranu obětem a zajistit, aby jejich případy byly vyšetřeny rychle a nestranně.

Zvláštní význam má tento rozsudek pro případy, které se odehrávají v pracovním prostředí, kde existuje mocenská nerovnováha. Taková situace totiž může znemožnit oběti svobodně projevit souhlas a zvyšuje riziko, že se stane terčem nátlaku.

Rozsudek také otevírá otázku, zda by francouzská právní úprava neměla být rozšířena tak, aby lépe postihovala i případy, kdy k sexuálnímu aktu dojde bez svobodného souhlasu, přestože není použit fyzický násilný donucovací prostředek.

Význam pro budoucnost

Rozhodnutí ve věci *E.A.* a *AVFT* proti Francii je důležitým milníkem. Připomíná, že ochrana lidské důstojnosti a tělesné integrity musí být jednou z priorit každého státu. Pokud selže vyšetřování, nejde jen o technickou chybu nebo procesní nedostatek, ale o zásah do základních práv člověka.

Rozsudek zároveň přináší důležitý vzkaz obětem sexuálního násilí: jejich hlas má váhu i na mezinárodní úrovni a stát, který je nedokáže ochránit, může nést odpovědnost před mezinárodním soudem.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva (2025). Rozsudek ze dne 4. září 2025 ve věci *E.A. a Association européenne contre les violences faites aux femmes au travail proti Francii*. Dostupné z https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-244682%22%5D%7D.

Jaké je to být intersexuální osobou v Evropě?

Martin Plášek

Diskriminace, násilí, obtěžování či vážné zdravotní a duševní problémy - i tak by se daly shrnout výsledky nejnovějšího průzkumu týkající se života intersexuálních osob v Evropě. Alarmující zjištění z průzkumu Agentury EU pro základní práva jsou jasným signálem k tomu, aby se členské státy EU více zabývaly každodenními problémy intersexuálních osob.

Kdo jsou to intersexuální osoby?

Intersexuálními osobami se rozumí osoby, které se přirozeně rodí s vrozenými odchylkami pohlavních znaků. Těmi mohou být zejména anatomie pohlavních a reprodukčních orgánů, hladina hormonů v těle nebo chromozomální vzorce. Takovéto odchylky poté zpravidla neodpovídají společenským a lékařským definicím ženského a mužského těla. Pojem „intersexuální osoba" tak zastřešuje různé odchylky pohlavních znaků pohybující se na spektru mezi mužskými a ženskými pohlavními znaky, které se ve společnosti přirozeně vyskytují.

Ačkoliv se intersexuální osoby řadí do LGBTIQ komunity, je důležité si uvědomit, že intersexualita se liší od genderové identity a jejího projevu nebo sexuální orientace.

O průzkumu Agentury EU pro základní práva

Nejnovější průzkum Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) navazuje na předchozí průzkumy ohledně života LGBTIQ osob v Evropě a také na podobný průzkum týkající se výlučně života intersexuálních osob v Evropě z roku 2015. Cílem průzkumu bylo především vyhodnotit dosavadní dopady Strategie EU pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025 a zároveň shromáždit podněty pro přípravu navazující strategie EU na další pětiletí.

Průzkumu se v průběhu roku 2023 zúčastnilo téměř 2000 osob ze všech členských států EU a dále také z Albánie, Severní Makedonie a ze Srbska. Počtem respondentů a zúčastněných zemí se jedná o dosud nejrozsáhlejší průzkum monitorující život intersexuálních osob, a tak přináší cenné poznatky z jejich každodenního života.

Jaké výsledky průzkum přinesl?

Intersexuální osoby v posledních letech čelí v Evropě vzrůstající míře násilí, obtěžování a diskriminaci, a to více než ostatní skupiny LGBTIQ osob. Alarmujícím zjištěním je zejména skutečnost, že 1 z 6 intersexuálních osob zažila v posledním roce před konáním průzkumu fyzické nebo sexuální napadení. V posledních pěti letech pak tuto zkušenost zažilo 34 % dotázaných osob, což značí prudký nárůst oproti roku 2019 a jedná se o třikrát vyšší číslo, než u LGBTIQ osob celkově.

Nenávistí motivovanému obtěžování čelili 3 ze 4 dotázaných respondentů a přibližně stejný počet dotázaných musel čelit šikaně, posměškům, urážkám nebo výhružkám ve škole. Více než polovina intersexuálních osob se poté v posledním roce před průzkumem cítila diskriminována, a to zejména v pracovním prostředí.

Více než polovina dotázaných zažila zásah do své tělesné integrity v podobě lékařských zákroků provedených bez jejich informovaného souhlasu a téměř dvě pětiny byly nuceny podstoupit tzv. „konverzní" praktiky s cílem změnit jejich sexuální orientaci nebo pohlaví.

Všechny tyto a mnohé další každodenní zkušenosti poté vyústily u více než poloviny dotázaných až k úvahám o sebevraždě, což je výrazně více než u všech ostatních skupin LGBTIQ osob.

Jaké podněty si z průzkumu odnést?

Výsledku průzkumů FRA jednoznačně ukazují, že násilí na LGBTIQ osobách v Evropě od roku 2019 roste. Průzkum proto poukazuje na konkrétní oblasti, v nichž musí EU a její členské státy přijmout zásadní opatření; těmito jsou především boj proti diskriminaci a obtěžování intersexuálních osob, boj proti trestným činům z nenávisti a nenávistným projevům vůči intersexuálním

osobám, konec nekonsensuální lékařských zákrokům na tělech intersexuálních osob a zákaz konverzních praktik. Ačkoliv je například zákaz konverzních praktik v řadě členských států EU již v platnosti, Česká republika je v tomto ohledu stále pozadu.

Klíčovým krokem k naplnění těchto opatření by mohlo být především doplnění pohlavních charakteristik do seznamu chráněných důvodů v antidiskriminačních zákonech členských států EU. Dalším významným opatřením by poté mohlo být také zahrnutí sexuální orientace, genderové identity a pohlavních znaků jako přitěžujících motivů do trestního práva jednotlivých států.

Poselství tohoto průzkumu proto lze nejlépe shrnout slovy ředitelky FRA Sirpy Rautio: „*Intersexuální osoby v EU čelí alarmující míře vyloučení, diskriminace a násilí. Jejich boj vyžaduje urgentní reakci. Musí jim být poskytnuta cílená podpora, která řeší jejich specifické potřeby, aby mohly požívat svých základních práv a žít důstojně.*“ [1]

Poznámky

[1] European Union Agency for Fundamental Rights. (2025). *Being intersex in the EU*. Dostupné z: https://fra.europa.eu/en/publication/2025/being-intersex-eu.

Zdroje

European Union Agency for Fundamental Rights. (2025). *Being intersex in the EU*. Dostupné z: https://fra.europa.eu/en/publication/2025/being-intersex-eu.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). *Does hope or fear prevail among Europe's LGBTI people?* Dostupné z: https://fra.europa.eu/en/news/2020/does-hope-or-fear-prevail-among-europes-lgbti-people.

European Parliament. (2024). *Bans on conversion 'therapies'*. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733521/EPRS_BRI(2022)733521_EN.pdf.

Jak se v čase změnily reakce evropských lídrů na konflikt v Gaze

Nga Thi Nguyen

Konflikt v Pásmu Gazy je neúnosný. V uplynulých dvou letech Organizace spojených národů, anebo také Mezinárodní soudní dvůr potvrdily, že se izraelská vláda dopouští na palestinském obyvatelstvu válečného zločinu genocidy. Od prvotní podpory Izraele tak evropští představitelé dnes vyzývají k uzavření příměří, přidávají se ke státům uznávajícím nezávislost Palestiny či ukončují vývoz zbraní do Izraele.

Reakce na události 7. října 2023

Útok palestinské teroristické organizace Hamás ze 7. října 2023 vyeskaloval dlouholetý konflikt v Pásmu Gazy, který lze datovat již k samotnému vzniku nezávislého izraelského státu. Ofenzíva Hamásu pro Izrael tentokrát znamenala přes tisíc ztrát na lidských životech a 251 rukojmí. Izrael vzápětí vyhlásil v zemi válečný stav a oznámil záměr zničit Hamás a převzít kontrolu nad Pásmem Gazy.

Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen útok Hamásu silně odsoudila a spolu s předsedkyní Evropského parlamentu Robertou Metsolou týden nato navštívila Tel Aviv, aby vyjádřily solidaritu izraelskému lidu. Návštěva se však setkala s kritikou některých evropských politických představitelů, a to z důvodu absence vyjádření předsedkyň na odvetné útoky Izraele, které si vyžádaly skoro dva tisíce životů palestinských civilistů.

V průběhu října 2023 Izrael dále navštívili například německý kancléř Olaf Scholz, italská premiérka Giorgia Meloni, francouzský prezident Emmanuel Macron nebo také český premiér Petr Fiala. Španělský premiér Pedro Sánchez během své návštěvy Izraele skoro dva měsíce po začátku konfliktu uznal právo Izraele na sebeobranu; současně však vyzval izraelskou vládu, aby dodržovala mezinárodní právo a vyjádřil záměr oficiálně uznat nezávislost palestinského státu.

Konflikt není jen náboženského charakteru [1]

Hlasování o humanitárním příměří

Pro rezoluce Valného shromáždění OSN vyzývající k humanitárnímu příměří hlasovalo od začátku konfliktu přes 120 států včetně Belgie, Francie, Irska, Lucemburska, Malty, Portugalska, Slovinska a Španělska. Proti příměří pravidelně hlasovala Česká republika a Rakousko.

V lednu roku 2024 usnesení o příměří přijal také Evropský parlament s podmínkou, že Hamás musí propustit rukojmí. V tajném hlasování bylo pro 312 poslanců, 131 hlasovalo proti a 72 se zdrželo.

Uznání palestinského státu

V březnu roku 2024 vydalo Španělsko, Irsko, Slovinsko a Malta společné prohlášení, ve kterém vyjádřily ochotu ve vhodnou chvíli uznat nezávislost Palestiny jakožto nezbytný krok pro dosažení míru pomocí dvoustátního řešení. V květnu oficiálně uznalo suverenitu Palestiny Španělsko, Irsko a Norsko; o měsíc později se přidalo také Slovinsko. V září letošního roku k uznání přistoupilo také Portugalsko, Francie, Lucembursko, Malta a Velká Británie.

Naopak silně odmítavý postoj zaujalo Německo. Kancléř Friedrich Merz ve svém projevu prohlásil, že dosud nebyly splněny podmínky pro uznání státu, kdy toto uznání musí být posledním krokem v procesu dosažení dvoustátního řešení.

Uvalování mezinárodních sankcí na Izrael

V reakci na dlouhodobou humanitární krizi v Pásmu Gazy v posledních dnech evropské státy postupně ustupují od finanční podpory Izraele. Evropská unie, jakožto největší obchodní partner Izraele, představila návrh sankcí v podobě pozastavení obchodní dohody. Díky té v roce 2024 objem obchodu se zbožím dohromady činil 42,6 miliard EUR. Schválení pozastavení dohody by znamenalo pokles vývozu v hodnotě 277 milionů EUR ročně; je však zatím nepravděpodobné, že bude odhlasováno potřebnou kvalifikovanou většinou, kterou tvoří 15 z 27 států EU.

I přes smíšený přístup evropských států je však zřetelná narůstající podpora ze strany představitelů Evropské unie a změna dosavadních postojů. Ursula von der Leyen, která v minulosti jednání izraelské vlády vytrvale obhajovala, návrh na pozastavení dohody s Izraelem odůvodnila mimo jiné nepřijatelností člověkem vytvořeného hladomoru v Pásmu Gazy.

Některé evropské státy se uchýlily také k uvalení embarga na vývoz zbraní do Izraele. Konkrétně se jedná například o Francii, Itálii, Nizozemsko, Španělsko nebo Velkou Británii. Na konci července tohoto roku se Slovinsko stalo první evropskou zemí, která se rozhodla s Izraelem přerušit veškerý obchod. Samotný Izrael je však také vývozcem zbraní, takže dopad embarg nejspíše nebude mít na konflikt zásadní vliv. Síla některých evropských států však tkví ve vyslání jasného signálu,

Část evropských lídrů nyní vyzývá k příměří [2]

že odmítají Izrael podporovat nejen politicky, ale i ekonomicky.

Zdroje

Bettiza, S. (2023, říjen). Israel Gaza: EU leaders set to discuss humanitarian pauses. *BBC*. Získáno z https://bbc.com/news/world-europe-67216072.

Informační centrum OSN v Praze. (2023). *Valné shromáždění o humanitárním příměří a propuštění rukojmích v Gaze*. Získáno z https://osn.cz/valne-shromazdeni-o-humanitarnim-primeri-a-propusteni-rukojmich-v-gaze/.

Wax, E. (2024, leden). European Parliament calls for conditional cease-fire in Israel-Hamas war. *POLITICO*. Získáno z https://www.politico.eu/article/european-parliament-cease-fire-gaza-israel-hamas-war/.

Jones, M. G. (2024, březen). Spain, Ireland, Slovenia, Malta say they are ready to recognise the State of Palestine. *Euronews*. Získáno z https://www.euronews.com/my-europe/2024/03/22/spain-ireland-and-slovenia-say-they-are-ready-to-recognise-the-state-of-palestine.

Wheaton, S. (2025, září). Von der Leyen pledges to punish Israel's 'extremist ministers' and pause payments. *POLITICO*. Získáno z https://www.politico.eu/article/urusla-von-der-leyen-state-of-the-union-punish-israel-extremist-ministers-pause-payments/.

Fotografie

[1] Konflikt není jen náboženského charakteru. Autor: Ester Piáčková,

[2] Část evropských lídrů nyní vyzývá k příměří. Autor: Ester Piáčková. Upraveno: oříznutí.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Michaela Luzio Stenzel a Radek Tesař

Zapomenutý Pamír: menšina na okraji Tádžikistánu

Anna Kateřina Ondráčková

V odlehlých oblastech východního Tádžikistánu žije menšina Pamírců, jež se dlouhodobě setkává s marginalizací, represí a ekonomickým zanedbáváním. Systematická diskriminace a slabá reakce mezinárodního společenství ohrožují nejen současnost, ale i budoucnost jejich identity.

Menšina v srdci hor

Autonomní oblast Horský Badachšán na východě Tádžikistánu je domovem menšiny Pamírců, kteří se od většinového obyvatelstva odlišují jazykem, kulturou i náboženstvím. Mluví několika východoíránskými jazyky, jež nejsou oficiálně uznávány, a většina z nich vyznává šíitskou větev islámu. Naopak většina Tádžiků se hlásí k sunnitskému islámu.

Tato kombinace kulturní a náboženské odlišnosti spolu s geografickou izolovaností regionu formovala specifickou identitu Pamírců. Jejich odlišnost se přitom v očích centrální vlády Tádžikistánu dlouhodobě interpretuje jako hrozba jednotě státu. Je proto důvodem jejich marginalizace a systematické represe.

Občanská válka a její důsledky

Občanská válka v Tádžikistánu mezi lety 1992 a 1997 představovala zásadní moment formování vztahů mezi centrální vládou a menšinovými skupinami. Konflikt, jež si vyžádal přes 50 tisíc obětí a statisíce uprchlíků, měl výrazný etnicko-regionální rozměr. Uvnitř tradičních uskupení totiž dlouhodobě panují velmi silné vztahy a důraz na regionální příslušnost je zároveň příčinou poměrně nízkého národního uvědomění.

Během války byli Pamírci, jakožto jedna z menšinových skupin, označeni za podporovatele opozice a stali se terčem cílených represí. Ve vyšších polohách pohoří Pamír docházelo k násilným represím a cíleným útokům na tamní civilní obyvatelstvo. Další tisíce obyvatel byly nuceny opustit své domovy a hledat útočiště v severním Afghánistánu. Tyto zkušenosti upevnily pocit nedůvěry vůči centrální vládě a položily základy pro dlouhodobou marginalizaci regionu.

Občanská válka měla nejen okamžité dopady, ale i množství dlouhodobých, institucionálních důsledků. Zapříčinila zejména nerovnoměrné rozdělení politické moci a pokračující regionální napětí, které dodnes zůstává zdrojem nestability a prohlubuje propast mezi centrální tádžickou vládou a pamírskou komunitou.

Politické, kulturní a ekonomické aspekty

K diskriminaci Pamírců dochází hned v několika dimenzích. Politický rozměr spočívá v jejich marginalizaci a v jejich systematickém vylučování z rozhodovacích procesů. Kulturní rovina je patrná zejména v absenci institucionální podpory regionálních jazyků a ve státních zásazích do náboženského života komunity. Ekonomická dimenze diskriminace se pak odráží v dlouhodobém zanedbávání rozvoje oblasti Horského Badachšánu, který patří k nejchudším oblastem země.

Desítky aktivistů, novinářů a právníků z tohoto regionu si odpykávají dlouhé tresty odnětí svobody za činy označené tádžickou vládou jako extremismus a spiknutí proti státu. Současně stovky nevládních organizací věnujících se problematice Pamírců v Tádžikistánu byly na základě soudního příkazu uzavřeny nebo nuceny k likvidaci.

Mezinárodní rozměr

Mezinárodní organizace se k situaci Pamírců staví převážně pasivně. Lidskoprávní oOrganizace jako Amnesty International a Human Rights Watch opakovaně upozorňují na porušování

lidských práv v regionu. Poukazují na brutální represe proti aktivistům a potlačování svobody projevu. Mezinárodní tlak na tádžickou vládu však zůstává slabý a neefektivní.

Vláda tádžického prezidenta Emómalí-ji Rahmóna pokračuje v politice potlačování opozice a omezování svobodných médií. To ztěžuje získávání informací o situaci v regionu a brání efektivní mezinárodní reakci. Pokud ovšem mezinárodní společenství nevyvine dlouhotrvající účinný tlak na tádžickou vládu v Dušanbe, hrozí, že budou Pamírové nadále ohrožováni jako etnická a kulturní skupina a jejich tradice a komunitní struktury budou již nenávratně oslabeny.

Zdroje

Sultanalieva, S. (2023, červenec 18). Tajikistan's Pamiris: Persecuted, disappeared, and forgotten by the world. *OpenDemocracy*. Získáno z: https://www.opendemocracy.net/en/odr/tajikistan-pamiri-khorog-persecution/.

Tajikistan: End systematic repression of Pamiri People (2025, srpen 5). *International Federation for Human Rights*. Získáno z: https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/tajikistan/tajikistan-end-systematic-repression-of-pamiri-people.

Tajikistan: Investigate Deaths of Five Pamiri Political Prisoners (2025, září 3). *Human Rights Watch*. Získáno z: https://www.hrw.org/news/2025/09/03/tajikistan-investigate-deaths-of-five-pamiri-political-prisoners.

Tajikistan: Pamiri minority facing systemic discrimination in 'overlooked human rights crisis' (2024, září 11). *Amnesty International*. Získáno z: https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/09/tajikistan-pamiri-minority-facing-systemic-discrimination-in-overlooked-human-rights-crisis/.

Tajikistan, Systematic Repression of Pamiri Indigenous Peoples (2025, srpen 27). Protect Defenders. Získáno z: https://protectdefenders.eu/tajikistan-systematic-repression-of-pamiri-indigenous-peoples/.

Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Barbora Švábová

Soud zablokoval Trumpův pokus ukončit ochranu Venezuelanů v USA

Federální odvolací soud na konci srpna zablokoval pokus administrativy Donalda Trumpa ukončit program dočasné ochrany (Temporary Protected Status) pro přibližně 600 000 Venezuelanů žijících ve Spojených státech. Soud podpořil dřívější verdikt federálního okresního soudu v San Franciscu, že tamní ministerstvo vnitřní bezpečnosti nemá pravomoc zrušit prodloužení statusu, které bylo schváleno Kongresem a rozšířeno ještě za vlády Joea Bidena.

Podle zprávy vydané vládami Kolumbie, Panamy a Kostariky se od začátku letošního roku vydalo zpět na jih více než 14 000 migrantů, z toho 97 % Venezuelanů. Tento „zpětný proud" je důsledkem zpřísněné migrační politiky USA, která prakticky znemožnila legální vstup do země. Migranti se při návratu ocitají bez finančních prostředků a často čelí vykořisťování a násilí ze strany kriminálních skupin.

Ekvádorská vláda ignoruje výsledek referenda o ochraně deštných pralesů

Obyvatelé Ekvádoru v roce 2023 v referendu rozhodli o ukončení těžby ropy v tamním ropném bloku ITT (Ishpingo–Tambococha–Tiputini) v Národním parku Yasuní. Ústavní soud nařídil uzavření vrtů do srpna 2024, vláda však nadále provozuje kolem 240 vrtů s denní produkcí přibližně 44 tisíc barelů ropy a dosud uzavřela jen malou část z nich.

Podle lidskoprávní organizace Human Rights Watch (HRW) tím vláda prezidenta Daniela Noboy nedodržuje vůli občanů i rozhodnutí soudů. Meziamerický soud pro lidská práva v roce 2024 konstatoval, že pokračující těžba porušuje nejen práva původních obyvatel žijících v dobrovolné izolaci, ale i povinnost státu chránit životní pro-

Budova Kapitolu v USA [1]

středí a klima. HRW zdůrazňuje, že vláda navzdory těmto závazkům udržuje většinu vrtů v provozu. Kritizuje také složení vládní komise pro plánování uzavření ropného bloku, v níž chybí zástupci původních obyvatel.

Indonésii zasáhly protesty proti nerovnosti a výsadám politických elit

Indonésii od konce srpna zachvátily rozsáhlé protivládní protesty namířené proti vysokým životním nákladům a privilegiím politických elit. Demonstrace začaly v Jakartě kvůli poslaneckým příspěvkům na bydlení a vyhrotily se po smrti 21letého kurýra, kterého přejelo policejní vozidlo. Nepokoje se rychle rozšířily do dalších částí země a provázely je střety s policií, žhářské útoky i rabování. Podle dostupných zpráv zemřelo nejméně sedm lidí, stovky osob byly zraněny a přes tisíc demonstrantů zatčeno.

Prezident Prabowo Subianto se omluvil za smrt kurýra a slíbil omezení poslaneckých výhod i vyšetření incidentu, zároveň ale nařídil tvrdý postup bezpečnostních složek vůči demonstrantům. Policie vůči nim nasadila slzný plyn, vodní děla a tisíce těžkooděnců. Postup vlády kritizovaly OSN i HRW s tím, že použití nepřiměřené síly porušuje právo na pokojný protest. Demonstrace odrážejí hlubší frustraci veřejnosti z vládních škrtů a rostoucího vlivu armády na veřejnou správu a politické rozhodování.

Zdroje

Court blocks Trump bid to end protections for 600,000 Venezuelans (2025, srpen 30). The Guardian. Získáno z : https://www.theguardian.com/us-news/2025/aug/29/court-blocks-trump-venezuela.

Ecuador: Officials Ignore Rainforest Protection Referendum (2025, srpen 20). Human Rights Watch. Získáno z: https://www.hrw.org/news/2025/08/20/ecuador-officials-ignore-rainforest-protection-referendum.

Ibrahim, R. I., Wong, T. (2025, září 5). The only way I can help is to send food': Indonesia protests spark support from Asian neighbours. BBC. Získáno z: https://www.bbc.com/news/articles/crrjlk14yx4o.

Indonesia in chaos: Five Indonesians give views on why and how to fix it (2025, září 5). Al Jazeera. Získáno z: https://www.aljazeera.com/news/2025/9/5/indonesia-in-chaos-five-indonesians-give-views-on-why-and-how-to-fix.

Livingstone, H. (2025, září 2). Indonesia protests explained: why did they start and how has the government responded? The Guardian. Získáno z: https://www.theguardian.com/world/2025/sep/02/indonesia-protests-explained-start-how-has-the-government-responded.

14,000 US-bound people have returned south since Trump border crackdown, UN finds (2025, srpen 29). The Guardian. Získáno z: https://www.theguardian.com/us-news/2025/aug/29/14000-us-bound-people-venezuelans-returned-south-trump-border-crackdown-un-finds.

Fotografie

[1] Budova Kapitolu v USA, autor: Michaela Luzio Stenzel, 2019.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Jiří Novák

Tragická střelba na Filosofické fakultě UK – (téměř) dva roky poté

Jakub Dubják

Ústavní soud dostal ve svém čerstvém nálezu příležitost uložit povinnost GIBS zpřístupnit spis ze svého vyšetřování. Kromě rozšíření poznatků k právu na účinné vyšetřování a tzv. dodatečné vyšetřovací povinnosti tak opět otevřel v očích veřejnosti ránu, kterou střelba na Filosofické fakultě UK přinesla. Jak se ÚS argumentačně vypořádal se znepřístupněním spisu GIBS? Jaké závěry jeho nález přináší pro pozůstalé po obětech?

Tragická událost, ke které došlo dne 21. prosince 2023 přinesla ze strany Policie přijetí mnohých opatření v reakci na ni. Došlo tak např. k úpravě základního vzdělávacího programu s cílem zajistit seznámení policistů s problematikou zákroku proti aktivnímu útočníkovi (zařazena tak byla již i do běžného výcviku např. pořádkové a dopravní policie). Pozornost je nadále věnována i proškolování tzv. měkkých cílů. V neposlední řadě bylo (také v reakci na loňské povodně) zahájeno budování systému Cell Broadcast sloužícího pro rychlé varování při mimořádných událostech.

Ve svém čerstvém nálezu [1] však Ústavní soud (ÚS) dostal příležitost poukázat na další pochybení státu v již tak znatelně závažné věci. Stěžovatel, otec dívky, jež se stala obětí střelby na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, se v dané věci domáhal zpřístupnění spisu Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS) z šetření postupu policejních orgánů při zásahu na místě střelby. Otec s tímto před ÚS uspěl.

Nález je o to zajímavější, že se jedná o třetí (doposud zveřejněný) nález ÚS, jehož výrok směřuje přímo vůči GIBS.[2] Ve věci I. ÚS 860/15 tak již ÚS například zdůraznil, že GIBS má v případě šetření špatného zacházení zvláštní povinnost

Budova Ústavního soudu [1]

opatřit takové důkazy „*které umožní učinění přesvědčivých závěrů, se vší péčí, důkladností a rychlostí*“. Ve věci I. ÚS 1042/15 pak poukázal na skutečnost, že „[p]*okud je GIBS převážně obsazena bývalými příslušníky sborů, které má vyšetřovat, její nezávislost může být čistě iluzorní*“. K tomu se jedná o úplně první nález, kterým kdy ÚS GIBS přikázal zpřístupnit stěžovateli spis.

Dění předcházející ústavní stížnosti

Otec se v červnu 2024 obrátil na GIBS s žádostí o možnost nahlédnout do spisu vedeného v rámci šetření postupu příslušníků PČR při zásahu na fakultě. Jeho žádosti však GIBS nevyhověla, a to s odůvodněním, že řízení nevedla dle trestního řádu [3] nýbrž podle § 2 odst. 4 a 5 záko-

na o GIBS.[4] GIBS tak stěžovatele odkázala na trestní řízení vedené před příslušným Krajským ředitelstvím policie. To však trestní řízení odložilo, a to vzhledem k tomu, že střelec spáchal sebevraždu.

Otec se následovně obrátil na příslušné státní zastupitelství s podnětem k přezkumu postupu GIBS. Zde uvedl, že i přesto, že GIBS nezahájilo trestní řízení, nebránilo to státnímu zástupci uložit policejnímu orgánu provést úkony potřebné pro objasnění věci. Především však namítl, že jakožto poškozený byl „*oprávněn vyžadovat od policejního orgánu spisy včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení*“. Státní zastupitelství však otci sdělilo, že GIBS neprováděla vyšetřování, nýbrž opatřovala a vyhodnocovala podklady v gesci zákona o GIBS. Neshledalo tak důvodným uložit provedení dalších úkonů podle trestního řádu.

Otec se následně obrátil na Vrchní státní zastupitelství v Praze. Před ním namítl, že „*bez možnosti přístupu do spisu se nemůže přesvědčit, zda GIBS a státní zástupce vyhodnotili všechny relevantní informace objektivním způsobem*“, přičemž odkázal i na jeho právo na účinné vyšetřování. Otec však byl i zde neúspěšný. Obrátil se tedy na ÚS, aby se domáhal svého práva na účinné vyšetřování a naplňování závazků státu ohledně jeho vnější kontroly ze strany veřejnosti.

Povinnost dodatečného vyšetřování se neváže pouze k trestněprávní rovině [2]

Dva (podstatné) kroky před rozhodnutím ÚS

Podstatnou otázkou zde byla možnost ÚS rozhodnout o tom, zdali má GIBS zpřístupnit otcem požadovaný spis. S ohledem na jeho předchozí judikaturu ÚS zvažoval, zdali zde má aplikovat pravidlo, že „*ústavní stížnost proti rozhodnutí má obecně přednost před stížností zásahovou*“. V případě stížnosti zásahové by se jednalo o napadení tzv. jiného zásahu orgánu veřejné moci ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, který by se, mimo jiné, vymykal obvyklému přezkumnému řízení.

Takovým zásahem zde bylo znepřístupnění spisu GIBS. Z formálního hlediska by však podle výše uvedeného pravidla stížnost měla směřovat proti rozhodnutím státních zastupitelství, nikoliv zásahu GIBS. To ÚS v dané věci shledal projevem nepřípustného formalismu a uzavřel, že by tímto postupem zbavil otce jeho jediného účinného prostředku ochrany jeho základních práv.

V rámci řízení se ÚS rovněž GIBS přímo dotázal, aby se k věci vyjádřila ve světle případu Ribcheva a ostatní proti Bulharsku. Zde Evropský soud pro lidská práva v kontextu šetření údajných pochybení při policejní operaci shledal, že pouhé obecné sdělení, že při vyšetřování byla odhalena jistá pochybení a osoby za ně odpovědné kárně potrestány, není ve světle požadavku kontroly výkonu veřejné moci ze strany veřejnosti dostatečné. Dle GIBS bylo tomuto požadavku učiněno zadost dne 6. června 2024 prostřednictvím veřejného jednání sněmovního výboru pro bezpečnost.

Odůvodnění ÚS

ÚS se v rámci rozhodování zaměřil na znepřístupnění spisu GIBS. Ohledně následujících rozhodnutí uzavřel, že ústavní stížnost je ve směru vůči nim zjevně neopodstatněná. Důvodem zde však bylo přesvědčení ÚS, že jejich zrušení by nevedlo

k „*naplnění stěžovatelem formulovaného požadavku*“. ÚS uzavřel, že při zrušení těchto rozhodnutí by bylo nezbytné využít „*široké a ve značném rozsahu nepředvídatelné interpretace předpisů*“, aby došlo ke zveřejnění spisu GIBS. K tomu ÚS odmítl přistoupit vzhledem k zásadě minimalizace zásahu do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci.

V rámci úvah ÚS značně vycházel z případu *Ribcheva a ostatní proti Bulharsku*. V dané věci zemřel bratr stěžovatelek, příslušník bezpečnostních sborů. Jejich výhrady směřovaly proti tomu, že šetření nezahrnovalo posouzení toho, zdali k jeho úmrtí nepřispěla nedbalost či opomenutí policie při plánování a vedení operace. ESLP zde operoval s institutem tzv. dodatečné vyšetřovací povinnosti (tzv. *additional investigative duty*), který nemusí nezbytně být trestněprávní povahy. V případě nedbalostních činů tak postačuje občanskoprávní či kázeňské řízení.

ÚS tak v dané věci shrnul, že právo na dodatečné účinné vyšetřování zde spočívalo v transparentnosti a dostatečném zapojení příbuzných oběti. Obě tato kritéria měla být naplněna zároveň, a to, aniž by se zde v kontextu nedbalostních pochybení muselo jednat o trestněprávní věc. Dodatečná vyšetřovací povinnost se tak zde vztahovala i na prošetřování případných nedbalostních pochybení, přičemž ÚS zdůraznil, že se otec oběti dožadoval jednoduše „*toho, aby provedené šetření, bez ohledu na jeho výsledek, probíhalo transparentně*“.

Projevem transparentního vyšetřování mělo být právě zveřejnění spisu GIBS, k čemuž nedošlo, a to ani prostřednictvím jednání sněmovního výboru pro bezpečnost. Ke kýženému výsledku nevedl ani obecně vstřícný přístup GIBS v celé věci. ÚS tak uzavřel, že s ohledem na jeho vymezení dodatečné vyšetřovací povinnosti ve vztahu k danému případu, GIBS porušila otcovo právo na účinné vyšetřování vyplývající z jeho práva na život.[5]

ÚS však zdůraznil, že právo nahlížet má své meze. Některé dokumenty či údaje mohou být např. utajeny v režimu speciální právní úpravy. S odkazem na svoji judikaturu ÚS dodal, že další výjimkou jsou i materiály, které jsou „*pouhými vnitřními pomůckami a pracovními materiály orgánů činných v trestním řízení*“. Je tedy otázkou, jaký materiál nakonec otec tragicky zesnulé studentky nakonec obdrží.

Poznámky

[1] Nález Ústavního soudu ze dne 4. srpna 2025, sp. zn. II. ÚS 470/25.

[2] ÚS tak učinil ve věcech I. ÚS 860/15 a I. ÚS 1042/15, přičemž v obou případech se jednalo o právo na účinné vyšetřování, resp. jeho porušení.

[3] GIBS v rámci šetření ani nezjistila skutečnosti, které by ji opravňovaly k zahájení úkonů trestního řízení dle trestního řádu.

[4] Činnost GIBS zde má vést k návrhu opatření pro předcházení protiprávní činnosti zejm. příslušníků bezpečnostních sborů či k vydání metodického doporučení pro činnost jednotlivých bezpečnostních sborů. Úkolem GIBS zde tak např. není vyšetřování trestné činnosti dle § 2 odst. 2 zákona o GIBS.

[5] Základem je zde právo na život zakotvené v čl. 6 Listiny základních práv a svobod a v čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

Zdroje

Abbasi, K. (2025, srpen). Pozůstalí po obětech střelby na Filozofické fakultě UK mají právo na informace z šetření inspekce bezpečnostních sborů [tisková zpráva]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/aktualne/pozustali-po-obetech-strelby-na-filozoficke-fakulte-uk-maji-pravo-na-informace-z-setreni-inspekce-bezpecnostnich-sboru.

Bocán, J. (2024, prosinec). Tragická střelba na Filosofické fakultě UK – rok poté [tisková zpráva]. Dostupné z: https://policie.gov.cz/clanek/tragicka-strelba-na-filosoficke-fakulte-uk-rok-pote.aspx.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=90263&pos=52&cnt=66&typ=result.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=92895&pos=45&cnt=66&typ=result.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. srpna 2025, sp. zn. II. ÚS 470/25. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2025/2-470-25_AN.pdf.

Rözler, A. (2025, květen). Česko získá systém pro rychlé varování obyvatel při mimořádných událostech. Cell Broadcast umožní přesné varování přes mobilní telefony [tisková zpráva]. Dostupné z: https://mv.gov.cz/bsmv/clanek/cesko-ziska-system-pro-rychle-varovani-obyvatel-pri-mimoradnych-udalostech-cell-broadcast-umozni-presne-varovani-pres-mobilni-telefony.aspx.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. března 2021, ve věcech č. 37801/16, 39549/16 a 40658/19, *Ribcheva a ostatní proti Bulharsku*. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/1f5b8eeb-717c-11ee-8ac4-cced40779481_ribcheva-a-ostatni?fqi=Ribcheva.

Z. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

[1] Budova Ústavního soudu. Ústavní soud focený večer, autor: Jakub Dubják. Upraveno: oříznutí.

[2] Povinnost dodatečného vyšetřování se neváže pouze k trestněprávní rovině. Historický pilíř (Zadar), autor: Jakub Dubják, 27. 8. 2025. Upraveno: oříznutí.

Kde končí spolupráce a začíná obcházení zákona?

Gabriela Tomečková

V posledních týdnech jsou ve veřejném prostoru častým tématem rozsudky krajských soudů, které se týkají volných politických uskupeních. Obcházejí kandidátky volební klauzuli, nebo se opravdu o koalice nejedná?

Volební kampaň letos rozvířila diskuzi o takzvaných „skrytých koalicích". Dvě politické strany, *Volt Česko* a *Česká republika na 1. místě*, se s touto otázkou obrátily na správní soudy. Žádaly, aby soudy zrušily kandidátní listiny hnutí Stačilo! a společnou kandidátku SPD a jejích partnerů, protože dle jejich názoru jde o zjevné obcházení zákona.

Tento fenomén se objevuje napříč politickým spektrem. Například za hnutí Stačilo! se o návrat do Poslanecké sněmovny pokouší Komunistická strana Čech a Moravy a sociální demokraté, společně se zástupci menších stran jako jsou Moravané nebo ČSNS. Podobnou strategii zvolila i SPD, na jejíž kandidátkách najdeme i zástupce Trikolory, Svobodných a PRO. Navrhovatelé upozorňovali i na kandidátku Pirátů, jelikož se v některých krajích objevují se zástupci Zelených.

Podle současné legislativy musí politické koalice překonávat mnohem vyšší uzavírací klauzuli než jednotlivé strany. Zatímco straně stačí získat pět procent hlasů, koalice dvou subjektů potřebuje osm procent a u tří a více stran dokonce 11 procent. Navrhovatelé se domnívají, že se tento limit snaží obejít tím, že se formálně spojí pod jednu značku, aniž by vytvořily oficiální koalici.

Soudy k tomuto problému zaujaly nejednotné, ale ve výsledku konzistentní stanovisko. Ačkoliv drtivá většina návrhy na zrušení registrací zamítla s odůvodněním, že jde v Česku o běžnou a dlouhodobě tolerovanou praxi, některé senáty daly navrhovatelům za pravdu.

Debata o skrytých koalicích tak znova otevírá otázku, zda je současný volební zákon stále spravedlivý a zda by neměl jasněji definovat, co je ještě spolupráce a co už zjevné obcházení zákona.

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně

Téměř všechny krajské soudy sledovaly stejnou linku, Krajský soud v Brně jako jediný dal za pravdu navrhovatelům a přiznal, že máme 2 výklady volebního zákona. První výklad stanovuje čistě subjektivní prohlášení stran, zda jsou či nejsou koalicí. Druhý výklad může soud zjišťovat materiálně.

Podle soudu se toto uskupení dopustilo porušení volebního zákona tím, že představuje nepřiznanou koalici několika politických subjektů. V takovém případě by měla být kandidátní listina označena jako koaliční a vztahoval by se na ni vyšší volební práh. Soud tak poprvé otevřeně přiznal, že praxe, kdy se několik stran „schová" pod jednu značku bez formálního označení, je v rozporu se zákonem.

Navzdory tomuto závěru soud kandidátní listinu Stačilo! nezrušil. Odůvodnil to principy právní jistoty a předvídatelnosti: podobné příklady se totiž v české politice objevovaly i v minulosti a nebyly zpochybňovány. Podle soudu proto nebylo možné krátce před volbami přistoupit k zásahu, který by mohl mít zásadní dopad na volební soutěž a rovnost šancí.

V minulosti k případům neformalizovaných koalic opakovaně docházelo, a to v podobě společných kandidátních listin. Například pravidelně ve volbách od roku 2002 do roku 2017 kandidovali na kandidátních listinách KSČM kandidáti Strany demokratického socialismu. Nebo například na kandidátních listinách TOP 09 v roce 2010 a 2013 členové politických hnutí Starostové a nezávislí a Starostové pro Liberecký kraj.

Pavel Rychetský a „mlčky respektované pravidlo"

Podle bývalého předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského je fenomén nepřiznaných koalic přítomný v každých volbách do Sněmovny. V rozhovoru pro Český rozhlas označil tento jev za „mlčky respektované pravidlo", které soudy tolerují. Důvodem je především obava soudů zasahovat

do svobodně vyjádřené vůle občanů ve volbách, což by mělo být podle něj naprosto výjimečné, až při krajním případě při obraně demokracie.

Docent Koudelka dodává, že zákony nebrání stranám s podobnými politickými názory spolupracovat a podporovat se ve volbách, aniž by musely oficiálně vytvářet koalici. Domnívá se, že rušení kandidátek by vedlo k nejistotě a narušení celého volebního procesu.

Ústavní právníci Ondřej Preuss a Marek Antoš považují zrušení kandidátky hnutí Stačilo! před říjnovými sněmovními volbami za nepravděpodobné, sdělili ČTK. Odůvodnění Krajského soudu v Brně, podle kterého hnutí Stačilo! vytvořilo pro sněmovní volby nepřiznanou koalici a porušuje zákon, však může být podle nich do budoucna výzvou, aby se úřady a soudy do budoucna s nepřiznanými koalicemi nějak vypořádaly.

Ústavní soud

Ústavní soud (pro mnohé překvapivě) odmítl ústavní stížnosti politické strany Volt Česko. Ústavní soud konstatoval, že zákon vymezuje koalici formálně, nikoli materiálně, a že postup krajských úřadů i soudů byl správný. Odlišné zacházení s „přiznanými“ a „nepřiznanými“ koalicemi vychází z jejich rozdílného právního postavení a není protiústavní. Výběr mezi oběma formami spolupráce je svobodným rozhodnutím stran. Stěžovatelka v obou ústavních stížnostech, které byly spojeny ke společnému řízení, poukázala na nejasnost a nejednotnost judikatury stran přípustnosti podávání kandidátních listin „nepřiznanými“ koalicemi. Domnívá se, že vedlejší účastníci představují materiálně koalici a že většinový přístup soudů, které se touto otázkou odmítly zabývat, je formalistický. Stěžovatelka se zároveň domáhala zrušení § 31 odst. 1 v části věty za středníkem zákona o volbách do Parlamentu, neboť měla za to, že jeho znění je nejednoznačné a vedlo k rozdílným právním názorům obecných soudů, které věc posuzovaly.

Ústavní soud posuzoval 2 otázky. První otázkou je to, zda krajské úřady a následně krajské soudy porušily stěžovatelčina základní práva, když pojem „koalice“, použitý v § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, vyložily pouze s přihlédnutím k formálním znakům a na základě toho zaregistrovaly kandidátní listiny volebních stran Stačilo! a SPD jako kandidátní listiny podané jednou politickou stranou, nikoli koalicí. Druhou otázkou je, zda v rozporu se stěžovatelčinými základními právy nebo ústavními principy politické soutěže není již samotná zákonná úprava, podle které orgány postupovaly.

Ústavní soud připomněl, že se zákonodárce rozhodl pro vymezení koalic pomocí formálních znaků.

Závěr

Ústavní soud odmítl ústavní stížnosti politické strany Volt Česko, kde vlastně potvrdil formální výklad zákona. Domnívám se, že pokud opravdu začne platit výklad že koalice budou jen ty, které se sami za koalici prohlásí, nastane v České republice situace kdy žádné nové koalice nebudou vznikat. Proto je dobré znova otevřít debatu o tom jakou parlamentní demokracii potřebujeme, zda jsme pro parlament který se skládá z několik málo stran či z několik desítek. Historie první republiky nám radí, že pro českou politiku je lépe pokud těch stran bude v parlamentu, co nejméně. To že Ústavní soud povolil praví opak, už víme. To co nám to přinese po volbách, zatím ne.

Zdroje

Kroc V., (2025, září), Rychetský: Nepřiznané koalice jsou v každých volbách do Sněmovny. Bylo to mlčky respektované pravidlo, *irozhlas*,. Získáno z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rychetsky-nepriznane-koalice-jsou-v-kazdych-volbach-do-snemovny-bylo-mlcky_2509051754_ako.

Koudelka Z. (2025, září). Proč soudy neruší kandidátky Stačilo a SPD? Roli hraje jednoduché pravidlo, vysvětluje Koudelka. *Česká justice*. Získáno z https://www.ceska-justice.cz/nazory/proc-soudy-nerusi-kandidatky-stacilo-a-spd/.

ČTK, (2025, září). Volt žádá po Ústavním soudu výklad definice koalice, nebo zrušení části zákona o volbách. *iRozhlas*. Získáno z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ustavni-soud-bude-resit-nepriznane-volebni-koalice-obdrzel-podnet-strany-volt_2509161042_pik?recombee_recomm_id=c6629cd-9323cd3a0084bfd177c8a7436.

Usnesení Krajského soudu v Plzni z 2. 9. 2025, č.j. 55 A 51/2025-91.

Usnesení Krajského soudu v Plzni z 2. 9. 2025, č.j. 55 A 49/2025-155.

Usnesení Krajského soudu v Brně z 3. 9. 2025, 67 A 6/2025-207, 67 A 5/2025-76, 66 A 8/2025-47, 66 A 7/2025-77.

Odůvodnění usnesení Krajského soudu v Brně z 2. 9. 2025, 73 A 5/2025-61.

Usnesení z 2. 9. 2025, 73 A 6/2025-39.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/25.

Dekriminalizace neplacení výživného: změna, kterou přináší novela trestního zákoníku

Anet Cermanová

Od začátku roku 2026 vstoupí v účinnost novela trestního zákoníku, která mění úpravu trestného činu zanedbání povinné výživy. Nově nebude trestné samotné neplacení výživného, pokud tím nedojde k ohrožení základních životních potřeb dítěte. Cílem změny je snížit neefektivní využívání trestního práva a posílit roli civilních prostředků vymáhání výživného.

Proč je novela potřeba?

Na začátku roku 2026 vstoupí v účinnost novela českého trestního zákoníku, která přináší zásadní změny ve vztahu k trestnému činu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku). Tento trestný čin je dlouhodobě jedním z nejčastěji páchaných v ČR, přičemž problém nepředstavuje pouze samotné neplacení výživného, ale také i nedostatečná efektivita současného právního řešení. To totiž často nevede k nápravě, ale naopak k recidivě, která zatěžuje justiční a vězeňský systém, ale především vede k nedostatečné ochraně oprávněných osob. Těmi jsou nejčastěji ti nejzranitelnější z nás, tedy nezletilé děti

Současný právní stav: § 196 trestního zákoníku

Dosavadní právní úprava stanoví, že trest odnětí svobody může čekat každého, kdo zanedbává vyživovací povinnost jednak úmyslně, ale také z nedbalosti po dobu lepší než čtyři měsíce. Přísněji je potrestán pachatel, který svým činem vydá oprávněnou osobu do nebezpečí nouze. Dále je v trestním zákoníku upravena možnost tzv. účinné lítosti: jestliže pachatel do vynesení rozsudku splní dluh na výživném a činem nezpůsobil trvalé nepříznivé následky, musí být trestní stíhání zastaveno.

Novela trestního zákoníku přináší změnu v trestání neplacení výživného [1]

Novela přichází s dekriminalizací a depenalizací

Podle schválené novely dochází k omezení trestní odpovědnosti u zanedbání výživného, a to hned ve dvou případech. Nově nebude trestné pouhé nesplnění vyživovací povinnosti úmyslně či z nedbalosti, pokud tím nedojde k ohrožení základních životních potřeb oprávněné osoby. To znamená, že pokud osoba nebude plnit svou vyživovací povinnost, bude oprávněný při domáhání se svých práv odkázán na civilní řízení dle občanského zákoníku a zákonu o náhradním výživném. Kriminální postih zůstane, pokud povinná osoba vydá oprávněnou osobu do nebezpečí nouze např. v případech, kdy dítě nemá finanční prostředky na základní životní potřeby. Sankce se však zmírní - trest odnětí svobody se snižuje z dosavadních až tří let na maximálně dva.

Součástí novely jsou také přechodná ustanovení, která se týkají osob již odsouzených. U těch, kteří

byli potrestáni pouze za neplacení výživného bez toho, aby tím ohrozili základní životních potřeb oprávněného, se výkon trestu dál vykonávat nebude. V praxi to znamená, že se část odsouzených může dostat na svobodu dříve, než by tomu bylo podle dosavadní úpravy. Tresty lidí, kteří jsou potrestáni za více trestných činů, se pak trest přiměřeně zkrátí.

Novela navíc reflektuje, že trestní právo představuje až krajní prostředek ochrany právních statků. Pokud primárním účelem trestního oznámení v těchto věcech nebývá represe pachatele a ochrana společnosti před ním, ale vymožení dlužného výživného, nabízí se otázka, zda k dosažení tohoto cíle nestačí nástroje jiných právních odvětví, tedy právě civilního řízení.

Argumenty pro změnu

Český vězeňský systém se dlouhodobě potýká se dvěma problémy, které spolu úzce souvisí. Tuzemské věznice jsou často přeplněné a také tresty, které si v nich vězni odpykají, nevedou v mnoha případech k nápravě. U problematiky výživného se pak trest odnětí svobody navíc míjí účinkem, protože konkrétně tato sankce má rozsáhlé sociální dopady. Pokud je člověk poslán do výkonu trestu, znamená to pro něj ve většině případů ztrátu zaměstnání, zhoršení už tak často špatné finanční situace, což vede k nemožnosti splácení dluhů a ztížený až nemožný návrat do běžného života. V asi 50 % (!) případů navíc dochází k recidivě. Odnětí svobody má negativní dopad nejen na osobu samotnou, ale také na oprávněnou osobu, kterou je v mnohých případech nezletilé dítě. Situace se také negativně odráží na zahlcenosti policejního, justičního i vězeňského systému.

Možná rizika, které novela představuje

Trest odnětí svobody může na první pohled působit jako prostředek, který dlužníka motivuje k plnění vyživovací povinnosti. Praxe však ukazuje opak – vězení nevede k převzetí odpovědnosti a už vůbec neřeší finanční potřeby dítěte. Sporným bodem novely je samotné vymezení, kdy už je dítě vystaveno ohrožení základních životních potřeb. Právě tato hranice může v praxi působit potíže a přinášet právní nejistotu. Oprávněný rodič či jeho zástupce tak bude často stát před otázkou, zda se má domáhat ochrany práv v civilním řízení, nebo zda je na místě postup trestněprávní.

Závěr

Novela trestního zákoníku přináší krok správným směrem - udeří na případy, kdy jsou ohroženy nejzávažnější případy, zároveň však odstraňuje neefektivní represi v případech, kde sankce odnětí svobody neplní svou roli. Zanedbávání výživného se tak stává spíše otázkou civilního a rodinného práva, zatímco trestní právo zůstává krajním prostředkem. Dekriminalizace má potenciál odlehčit věznicím, snížit recidivu a omezit negativní sociální dopady na povinné osoby i jejich rodiny. Její skutečný přínos se ale ukáže až v praxi. Úspěch novely bude záviset na tom, zda se podaří účinně využívat dostupné civilní nástroje.

Zdroje

Clovekvpravu.cz. Trestní stíhání. Získáno z: https://clovekvpravu.cz/prirucka/5-rodinne-pravo/vyzivne/vymahani-vyzivneho/trestni-stihani/.

Csu.gov.cz. Vězni. Získáno z: https://csu.gov.cz/vezni?pocet=10&start=0&podskupiny=083&razeni=-datumVydani.

Důvodová zpráva ze dne 13. 11. 2024 k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a další související zákony. Získáno z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2025-270/souvislosti.

Glogar, M. (2025, září 10). Novela trestního zákoníku a trestního řádu. [příspěvek na blogu Pravniprostor.cz]. Získáno z: https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-trestniho-zakoniku-trestniho-radu2.

Šedová, N. (2025, srpen 28). Neplacení alimentů už nebude trestným činem. Z vězení bude propuštěno přes 500 lidí. [příspěvek na blogu Dostupnyadvokat.cz]. Získáno z: https://dostupnyadvokat.cz/blog/neplaceni-alimentu-uz-nebude-trestnym-cinem.

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. (2024, prosinec 20) *Zásadní novinky z pera Ministerstva spravedlnosti: Novelizace trestního zákoníku a zákona o soudech a soudcích*. Dostupné z: https://msp.gov.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/z%C3%A1sadn%C3%AD-novinky-z-pera-ministerstva-spravedlnosti-novelizace-trestn%C3%ADho-z%C3%A1kon%C3%ADku-a-z%C3%A1kona-o-soudech-a-soudc%C3%ADch-1.

Veselá, M. & Duchoslav, J. (2025, srpen 19) *Zanedbávání výživného už nebude trestné. Na svobodu se dostane více než 500 odsouzených*. Irozhlas.cz. Získáno z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zanedbavani-vyzivneho-uz-nebude-trestne-na-svobodu-se-dostane-vice-nez-500_2508191200_akp.

Fotografie

[1] Novela trestního zákoníku přináší změnu v trestání neplacení výživného. Trestní právo - komentáře, autor: Aneta Cermanová, 22. 10. 2025.

Aktuality české sekce

Filip Valoušek

Prezident navrhl Senátu dva nové ústavní soudce

Ústavní soud možná zanedlouho doplní Michal Bartoň a Martin Smolek. Prezident republiky je na konci srpna nominoval na funkci ústavních soudců – v říjnu totiž vyprší desetiletý mandát Jaromíru Jirsovi a v prosinci pak Josefu Fialovi. Nominaci projedná Senát na schůzi, která se uskuteční 15. října.

Michal Bartoň je docentem a zároveň vedoucím Katedry ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci své akademické činnosti se věnuje především základním právům, zejména publikuje k otázkám svobody projevu. Je spoluautorem komentáře k Listině základních práv a svobod a členem redakční rady časopisu Právník a ČPVP. Od roku 2013 působí na ÚS jako asistent.

Martin Smolek od roku 2008 zastává pozici vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Soudním dvorem EU. Má dlouholeté zkušenosti z Ministerstva zahraničních věcí, kde působil jako ředitel právní a konzulární sekce. Nadto byl nominován na vedoucího stálé mise České republiky při OSN, OBSE a dalších mezinárodních organizacích ve Vídni.

Zástupci španělského Ústavního soudu navštívili vrcholné soudy ČR

ÚS, NSS i NS navštívila delegace z Ústavního soudu Španělského království, konkrétně předseda soudu Cándido Conde-Pumpido Tourón, soudce José Ramón Sáez Valcárcel, generální sekretář Andrés Javier Gutiérrez Gil a kancléř Joaquín Vives de la Cortada Ferrer-Calbetó.

Tématem setkání se zástupci NSS byl zejména vztah správního a ústavního soudnictví či role SDEU při sjednocování práva; na Ústavním soudu pak proběhla diskuse o roli ústavního soudnictví v právním řádu EU a o rozdílech a paralelách

Budova Ústavního soudu [1]

mezi ústavními systémy Španělska a ČR. S reprezentanty NS španělská delegace řešila kupříkladu efektivitu soudních řízení a problematiku nadměrného zatížení vrcholných soudních instancí.

Na NSS se tentýž den konalo také každoroční setkání místopředsedů krajských soudů pro správní úseky. NSS to uvedl na svých sociálních sítích.

Ústavní soud zrušil rozsudek Nejvyššího soudu ve věci týrání osoby ve společném obydlí

Stěžovatelka, která měla v trestním řízení postavení poškozené, napadla ústavní stížností rozsudek NS. Ten konstatoval, že jednání obviněného - jejího bývalého manžela - nenaplňovalo znaky trestného činu týrání, neboť NS odmítl přiznat relevanci psychickým útrapám, kterým byla opakovaně a kontinuálně vystavována.

Podle ÚS bylo nutné posuzovat skutek v jeho celkovém kontextu – včetně mimořádně dlouhé doby páchání (více než čtrnáct let), dřívějších útoků obviněného a následků na psychice stěžovatelky, které u ní vygradovaly propuknutím posttraumatické stresové poruchy. Klíčovým pochybením NS bylo marginalizování těchto okolností a bagatelizace násilného i ponižujícího jednání. Nález nadto zdůraznil, že znak „týrání“ ve smyslu § 199 trestního zákoníku může být naplněn i výhradně psychickým násilím, pokud oběť dlouhodobě vnímá jednání jako těžké příkoří.

Zdroje

Hrudníková, E. (2025, srpen). Prezident navrhl na ústavního soudce Michala Bartoně z právnické fakulty. *Žurnál UP*. Získáno z https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/prezident-navrhl-na-ustavniho-soudce-michala-bartone-z-pravnicke-fakulty/.

Nejvyšší soud. (2025, září). *Nejvyšší soud přijal delegaci španělského Ústavního soudu vedenou jeho předsedou Cándidem Conde-Pumpidem Tourónem* [tisková zpráva]. Získáno z https://www.nsoud.cz/pro-verejnost-a-media/tiskove-zpravy/detail/nejvyssi-soud-prijal-delegaci-spanelskeho-ustavniho-soudu-vedenou-jeho-predsedou-candidem-conde-pumpidem-touronem.

Nejvyšší správní soud. *#NSSoud navštívili šéfové Ústavního soudu Španělska*. Dostupné z: https://www.linkedin.com/posts/nejvy%C5%A1%C5%A1%C3%AD-spr%C3%A1vn%C3%AD-soud_nssoud-activity-7374465078617874432-FSBF/?originalSubdomain=cz.

Obměna Ústavního soudu: Prezident Pavel navrhl Senátu 2 nová jména (2025, srpen 26). *Česká Justice (ČTK)*. Získáno z https://www.ceska-justice.cz/2025/08/obmena-ustavniho-soudu-prezident-2-novi-soudci/.

Ústavní soud. (2025, září). *Delegace Ústavního soudu Španělského království na návštěvě Ústavního soudu České republiky* [tisková zpráva]. Získáno z https://www.usoud.cz/aktualne/delegace-ustavniho-soudu-spanelskeho-kralovstvi-na-navsteve-ustavniho-soudu-ceske-republiky.

Ústavní soud. (2025, září). *Nejvyšší soud nesprávně zprostil obviněného za jednání, které naplňovalo znaky týrání osoby ve společném obydlí* [tisková zpráva]. Získáno z https://www.usoud.cz/aktualne/nejvyssi-soud-nespravne-zprostil-obvineneho-za-jednani-ktere-naplnovalo-znaky-tyrani-osoby-ve-spolecnem-obydli.

Fotografie

[1] Budova Ústavního soudu, autor: Jakub Dubják. Upraveno: oříznutí.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních článků o lidských právech

Jakub Dubják

Vnitrostátní právo

Ambrož, V. Soudcovské lhůty: mýtus o neprominutelnosti zmeškání. Soudní rozhledy 7-8/2025.

Kukliš, P. O záujmovej samospráve. Právny obzor 4/2025.

Mates, P. Úvahy nad právními předpisy státní správy. Právní rozhledy 17/2025.

Schlesinger, P. Ústavnost územních reforem ve vybraných zemích střední Evropy. Správní právo 5/2025.

Šlensingr, J. Možnosti trestního postihu některých projevů o ozbrojeném konfliktu na Ukrajině. Trestněprávní revue 2/2025.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Bicko, M. Vývoj právnej úpravy kybernetických zločinov v Európskej únii. Právny obzor 4/2025.

Huclová, H. Vybraná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie za období prvního čtvrtletí roku 2025. Státní zastupitelství 2/2025.

Jindra, L. EPPO na cestě ke stíhání trestných činů souvisejících s porušováním omezujících opatření EU. Státní zastupitelství 2/2025.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Švec, J. Těžba vzácných zemin v Myanmaru a strategická autonomie EU. Mezinárodní politika 24. 9. 2025.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie. Právní literatura (2), autor Jakub Dubják, 6. 8. 2025, upraveno: oříznuto.

Ilustrační fotografie [1]

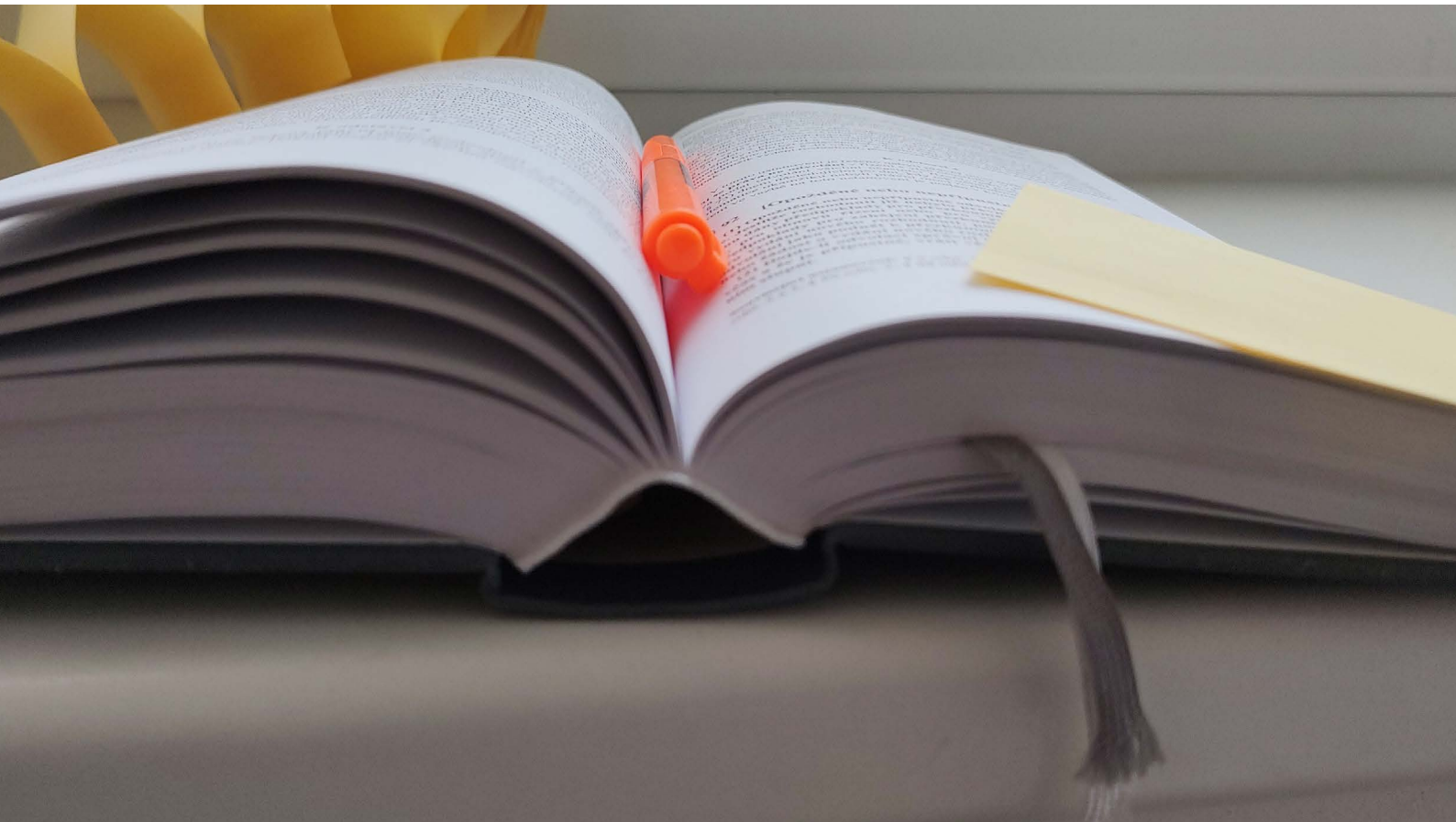

Redakce Bulletinu

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

Mgr. Nikola Burdová

Nikola vystudovala Právnickou fakultu na Karlově univerzitě v Praze. Vedle lidských práv se zajímá o mezinárodní humanitární právo nebo také o právo trestní. V minulosti se věnovala například dobrovolnictví pro Amnesty International a zúčastnila se stáže v neziskové organizaci zaměřující se na uprchlické a azylové právo. Momentálně pracuje v advokátní kanceláři.

Klára Popelková

Klára je studentkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a během studia ji nejvíce oslovilo mezinárodní trestní právo, kterému by se chtěla věnovat i nadále. Absolvovala zahraniční studijní pobyt ve Slovinsku se zaměřením na srovnávací ústavní a mezinárodní právo. Ve volném čase byste ji nejčastěji potkali při sportu, na horách nebo při cestování s batohem na zádech.

Stážisté:

Šimon Komár: Šimon je studentem Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Během studia ho zaujalo zejména mezinárodní právo veřejné a témata s lidskoprávní problematikou, těmto odvětvím práva by se proto rád věnoval i v budoucnu. Absolvoval stáž na civilním úseku Krajského soudu v Brně. Volný čas tráví rád s přáteli a rodinou. Má rád outdoorové sporty, hory, přírodu a hudbu.

Barbora Bulánková: Barbora je studentkou oboru Právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a zároveň studuje i Klasickou archeologii a klasický řecký jazyk a literaturu ve studiu sdružených oborů na Filozofické fakultě MUNI. Zájem má především o lidská práva a právo trestní. Ve volném čase se věnuje svému kocourovi a krevetkám, které nechová na jídlo. Bez dobré hudby a šálku kávy nedá ani ránu.

Tereza Hladíková: Tereza je studentkou Bezpečnostních a strategických studií a Politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Nejvíc se ve svém oboru zajímá o lidská práva v regionech Afriky, Blízkého východu a Balkánu. Ve svém volném čase dobrovolničí pro humanitární organizaci Koridor UA, cestuje nebo sportuje.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vměšování a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Mgr. Natálie Dřínovská

Natálie vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a nyní studuje evropské právo na Univerzitě v Leidenu. V minulosti působila jako stážistka a/nebo asistentka na Nejvyšším správním soudu a Ústavním soudu. Zajímá se především o právo EU, jeho vztah s národními (ústavními) právními systémy a o mechanismus předběžných otázek a Soudní dvůr EU.

Stážisté:

Bc. Caroline Bindačová: Caroline je absolventkou oboru Evropská studia na Masarykově univerzitě a zároveň v Brně studuje také Právo a právní vědu. Dále je studentkou magisterského oboru Migrační studia v Barceloně. Zaměřuje se hlavně na nucenou migraci a na lidská práva migrantů.

Nga Thi Nguyen: Hani studuje obor Právo a právní věda na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vedle studia spoluorganizuje soutěž pod názvem Olympiáda lidských práv a

dobrovolničí v Asociaci debatních klubů. Z lidských práv ji nejvíce zajímají svoboda projevu a práva dětí.

Martin Plášek: Martin je studentem druhého ročníku Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zajímá ho především otázka svobody projevu, které se věnoval také v rámci své stáže na Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky. Ve volném čase si rád pročistí hlavu sportem, zajímavou knihou nebo šálkem dobré kávy.

LL.B Alexandra Eštoková: Alexandra je absolventkou bakalářského programu evropského práva na Maastricht University. Absolvovala stáž v Transparency International Slovensko a momentálně pracuje jako paralegal v advokátní kanceláři. Zajímá se o globální spravedlnost, rodovou rovnost a práva menšin.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Luzio Stenzel

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva a problematiku aplikace mezinárodního práva v kyberprostoru. Absolvovala stáže na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Mgr. Radek Tesař

Radek vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Záhy po dokončení studia nastoupil jako stážista na Ústavní soud do týmu profesora Wintra. V současnosti již jako asistent působí v týmu místopředsedkyně Ústavního soudu profesorky Ronovské. Zajímavé se o problematiku civilního práva procesního, a to zejména o insolvenční právo. Téměř tři roky pracoval v kanceláři insolvenčních správců, odkud se přesunul na praxi na insolvenční úsek ke Krajskému soudu v Brně.

Stážisté:

Anna Kateřina Ondráčková: Anna studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Při studiu absolvovala stáž na Ministerstvu zahraničních věcí a pražském obvodním soudě. Pracuje v advokátní kanceláři zaměřené na finanční regulaci.

Nelly Vondrová: Nelly je studentkou prvního ročníku magisterského oboru Economic Law na Sciences Po. Zaměřuje se na obchodní, lidská a environmentální právo a jejich propojení v oblasti spravedlnosti s politikou a globálními výzvami.

Mgr. Barbora Švábová: Barbora tento rok dokončila magisterský program Bezpečnostní studia na Univerzitě Karlově. Do budoucna by se nejraději zaměřila na problematiku radikalizace, násilného extremismu a P/CVE politik.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Jiří Novák

Jiří úspěšně dokončil magisterské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracuje jako asistent dvou soudců Ústavního sou-

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se zde.

Více na **www.centrumlidskaprava.cz**

du. současně působí jako právní poradce v Bílém kruhu bezpečí. Věnuje se především prolínání trestního a ústavního práva v České republice se zaměřením na práva obětí trestné činnosti.

Stážisté:

Bc. Jakub Dubják: Jakub je studentem oboru Právo a právní věda společně s navazujícím oborem Veřejná správa na Masarykově univerzitě v Brně. Úspěšně zde již absolvoval obor Mezinárodněprávní obchodní studia. Zájem má především o sféru veřejného práva. Rád se věnuje rekreačním sportům, vaření a je milovníkem čaje.

Aneta Cermanová: Aneta studuje obor Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. Zajímá se o lidská práva a ústavní právo. Současně pracuje v politickém marketingu a pomáhá na katedře právní teorie. Volný čas věnuje sportu a cestám do světa.

Gabriela Tomečková: Gabriela studuje Právnickou fakulty Masarykovy univerzity. Právě dochází na stáž na Ústavní soud pod prof. Wintrem. Ve svém volném čase píše o společenských problémech, běhá a chodí do hor. Vede tábory pro vysokoškoláky.

Filip Valoušek: Filip studuje právo na Masarykově univerzitě. Zajímá se především o právní teorii a sociologii. Působí jako pomocná vědecká síla na katedře právní teorie a jako praktikant v advokacii. Ve volném čase rád sportuje.

Centrum pro lidská práva a demokracii

Bulletin **vydává** Centrum pro lidská práva a demokracii
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Nikola Burdová, Natálie Dřínovská, Tomáš Opat, Michaela Stenzelová, Jiří Novák, Pavel Doubek, **Koordinátor sekce téma** Pavel Doubek, **Kontakt na editora** info@centrumlidskaprava.cz, **Sazba** Jakub Dubják | **ISSN** 1804-2392.